Dr. CONSTANTIN ONIŞOR

Dr. MIHAIL BĂLAN Dr. CRISTIAN PRUNĂ

INTELLIGENCE

ŞI

MANAGEMENT STRATEGIC

MODERN

Editura
Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România
2012

Editura Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România
Splaiul Independenţei nr. 54, sector 5, 050094
Bucureşti, România

Şef serviciu: ing. Mihai CĂRUŢAŞU
Tehnoredactor: prof. Andrei D. PETRESCU, dr. ing.
Documentarist: ing. Ioan BALINT

Copyright © Editura **Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România**

INTRODUCERE

Trăim într-un secol în care credem şi dorim să se atingă nişte culmi de dezvoltare şi civilizaţie, bazate pe cunoaştere şi pe securitate/pace, cu fenomene de lungă prezenţă şi procese complexe, dar decisive şi deosebit de dinamice, în cadrul cărora „omul secolului XXI" va juca rolul principal, fiind *creator* şi *beneficiar* în egală măsură.

Este vorba de omul pe care astrologia îl modelează de câţiva ani, iar noua ordine mondială îl cere ca subiect de cunoaştere şi inovare continuă. Am intrat deja în societatea cunoaşterii bazate pe *intelligence*.

Preocupările umanităţii şi noile capabilităţi dobândite şi dezvoltate de individ şi de comunităţi sunt îndreptate spre elemente ce ţin de: integrare, dezvoltare, mediu, educaţie, securitate ş.a. în globalizare.

Rezultatele vizează individul, comunităţile, noile valori şi interesele globale legate de o *Ordine Mondială* adecvată.

Aşadar, se anunţă o *Lume Nouă* şi corespunzatoare nivelului înalt de dezvoltare a cunoaşterii extinse şi profunde a ceea ce trebuie să devină vital pentru prosperitatea tuturor.

În aceste conditii diferite pe fond, faţă de ceea ce a fost şi este încă, apare cu maximă evidenţă *intelligence*-ul, cu toate aspectele structural-funcţionale, sub forma unui flux infodecizional de tip „3C" (***c****ontinuu*, ***c****oerent* şi ***c****onsistent*), fără de care nu pot exista noile structuri de organizare şi funcţionalitate umană specifice acestui secol XXI.

Realităţile care încep să apară împreună cu noile viitoare realităţi ale *Lumii Globale* şi integrate sunt condiţii *sine qua non* ale unui nou management strategic.

Intelligence-ul legat prin infodecizie de managementul strategic în condiţiile specific secolului XXI generează o adevarată artă strategică, pe baza căreia se va conduce *Lumea Nouă* specifică actualelor şi viitoarelor stadii de dezvoltare economicopoliticosociale, ce se vor atinge succesiv, dar într-un ritm rapid şi integrator.

Lucrarea de faţă tratează probleme de *intelligence* şi un triptic cu ierarhia dată de starea de securitate, *intelligence* şi management strategic.

Pe măsură ce se realizează trecerea tot mai clară în *Noua Lume*, tripticul devine arta strategică, noua ştiinţă managerială bazată pe *intelligence* în toate ipostazele definitorii ca semantică.

Prin conţinut şi, mai ales, prin sintetizarea unor cunoştinţe în scheme logice, lucrarea se adresează deopotrivă specialiştilor şi altor categorii intelectuale dornice să se iniţieze în problematicile managerialoinformaţionale.

Astfel, conţinutul acestui demers ştiinţific poate deveni şi un util ghid ori îndreptar de artă strategică pentru cei ce lucreaza la nivelul cel mai înalt al infodeciziei de securitate modernă.

CUPRINS

INTRODUCERE ---------- 3

CUPRINS ---------- 5

CAPITOLUL I. MANAGEMENT STRATEGIC ŞI STATUL DE DREPT ------ 7
1.1. Delimitări conceptuale privind managementul strategic ---------- 7
1.2. Modernitatea statului de drept ---------- 7
1.2.1. Evoluţia societăţii umane ---------- 8
1.2.2. Statul de drept. Delimitări conceptuale ---------- 10
1.2.3. Echilibrul stat-naţiune – coordonată definitorie a modernităţii statului de drept ---------- 17
1.3. Statul de drept, pacea şi securitatea ---------- 20
1.4. Sistemul strategic într-un stat de drept ---------- 28
1.4.1. Conţinutul şi funcţiile unei strategii ---------- 28
1.4.2. Inter-condiţionări în sistemul strategic naţional ---------- 31
1.4.3. Determinările strategiei de securitate (extinse) în sistemul strategic naţional ---------- 32
1.4.4. Modelul implementării unei strategii ---------- 33
1.5. Criza în statul de drept ---------- 38
1.6. Poziţia statului de drept faţă de război ---------- 39
1.7. Securitate prospectivă – coexistenţa păcii, crizei şi războiului ---------- 43

CAPITOLUL II. INTELLIGENCE MODERN ---------- 47
2.1. Intelligence la începutul secolului XXI ---------- 47
2.1.1. Noţiuni şi repere ---------- 47
2.1.2. Intelligence. Concept şi model organizaţional ---------- 50
2.2. Valoarea strategică a intelligence-ului modern ---------- 61
2.3. Conducerea strategică în sistemele de informaţii ---------- 95
2.4. Cooperarea informaţională pentru securitate ---------- 107

CAPITOLUL III. INTELLIGENCE ŞI MANAGEMENT STRATEGIC PENTRU PACE ---------- 115
3.1. Rolul intelligence pe timp de pace ---------- 115
3.2. Echilibrul stat-naţiune şi prezervarea păcii ---------- 117
3.3. Transformarea în intelligence ---------- 121
3.4. Viziuni strategice privind intelligence-ul ---------- 124

CAPITOLUL IV. GESTIONAREA CRIZELOR PRIN MANAGEMENT STRATEGIC ŞI INTELLIGENCE ---------- 135

4.1. Germenii şi apariţia crizei ---------- 135
4.2. Stările specifice situaţiei de criză ---------- 142
4.3. Sistemul de conducere strategică a statului pe timp de criză ---------- 148
4.4. Locul şi rolul intelligence în managementul crizelor ---------- 150

CAPITOLUL V. MANAGEMENT STRATEGIC ŞI INTELLIGENCE ÎN SITUAŢIA DE RĂZBOI (LUPTĂ ARMATĂ) ---------- 154

5.1. Conducerea strategică a războiului (luptei armate) ---------- 154
5.2. Stadii evolutive ale războiului ---------- 157
5.3. Decizia bazată pe intelligence,
parte a conducerii strategice pe timp de război ---------- 163
5.4. Rolul comunităţii de informaţii pe timp de război ---------- 168
5.5. Specificitatea intelligence-ului pentru etapa post-conflict armat ---------- 169

CAPITOLUL VI. CONCLUZII ŞI PROPUNERI ---------- 171

LISTĂ DE ABREVIERI ---------- 174

BIBLIOGRAFIE ---------- 176

CAPITOLUL I

MANAGEMENT STRATEGIC ŞI STATUL DE DREPT

1.1. Delimitări conceptuale privind managementul strategic

Managementul este procesul de coordonare şi orientare a resurselor unei organizaţii în sensul îndeplinirii obiectivelor şi, implicit, înfăptuirii scopului acesteia, managerul fiind acea persoană învestită cu autoritate de decizie pe linia angajării mijloacelor disponibile (transpuse în măsuri) pe criterii de eficienţă (sarcini).

Strategia, în sens tradiţional şi militar, se defineşte ca utilizarea forţelor politice, economice şi militare ale unei naţiuni sau grup de naţiuni, în scopul realizării cu eficienţă maximă a politicilor de pace sau de război[1]. Aceasta constă în determinarea obiectivelor pe termen lung, ca rezultat direct al adoptării politicilor favorabile şi alocării resurselor necesare materializării lor.

Coroborând delimitările semantice ale termenilor management, strategie şi strategic[2], managementul strategic este procesul managerial prin care se formulează şi se implementează strategii, ale cărui elemente definitorii se concentrează către conducerea eficientă a unei entităţi statale într-un context previzionat (temporal, spaţial, circumstanţial etc.).

Implementarea managementului strategic se derulează, în mod etapizat[3], urmărind definirea viziunii şi a misiunii, analiza mediului extern şi a celui intern, stabilirea obiectivelor strategice, elaborarea şi selectarea strategiilor, implementarea la nivelul întregii structuri organizaţionale şi a fiecărui departament, respectiv măsurarea şi evaluarea performanţelor.

1.2. Modernitatea statului de drept

Misiunea statului este de a guverna naţiunea în stare de securitate, sens în care asigură nevoile acesteia privind apărarea, siguranţa şi ordinea publică, impune temeiul juridic, protejează societatea prin instrumente politico-juridice împotriva agresiunilor din interior sau din exterior şi, în ultimă instanţă, apelează la forme de violenţă organizată şi legitimă.

---

[1] Onişor, Constantin, *Teoria strategiei militare*, Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999, pp. 39-42.

[2] „1. foarte important, esenţial din punct de vedere al strategiei; 2. potrivit, oportun (într-o împrejurare dată)", conform *Dicţionarului explicativ al limbii române*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996, p. 1024.

[3] Băcanu, Bogdan, *Management strategic*, Bucureşti, Editura Teora, 1997, p. 37.

Principala condiţie pentru existenţa şi evoluţia unei naţiuni (entitate statală) în stare de pace o reprezintă securitatea, în relaţie directă cu dezechilibrul stat-naţiune (cauză principală a diferendelor, element de continuitate la pace, criză şi război).

1.2.1. Evoluţia societăţii umane

Societatea reprezintă ansamblul socio-spiritual ce are drept componentă dinamică procesul de socializare prin intermediul căruia oamenii interacţionează pentru satisfacerea necesităţilor (de resurse, de comunitate şi de protecţie).

Văzută drept o consecinţă a adăugării stării sociale la cea biotică, societatea umană este expresia construirilor succesive ale organizărilor umane determinate de interese conjugate cu necesităţi. Subsecvent, valorile sociale – ce au ca fundament solidaritatea umană manifestată diacronic şi sincronic – au constituit premisele pentru stabilirea identităţii grupurilor sociale.

Construirea raporturilor formale şi informale de organizare şi funcţionare a societăţii este un efect al circulaţiei permanente a valorilor (diferenţiate în funcţie de natura lor în valori inferioare care urmăresc satisfacerea nevoilor organice, în special obiecte materiale, şi superioare ce derivă din credinţe religioase, adevăruri ştiinţifice, artistice, filosofice etc.). Propagarea şi asimilarea valorilor a generat reconstruirea mediului social[4] în forme definite de capacitatea umană de a conserva relaţia interes – necesitate.

Organizările sociale specifice evoluţiei existenţei umane sunt comunităţile – unităţi morfologice ale umanităţii[5], grupuri aproximativ definite spiritual şi localizate spaţial, constituite prin necesităţi şi interese comune, caracterizate prin raporturi formalizate şi relaţii nemijlocite bazate pe cunoaştere reciprocă şi comunicare directă între membri. Relaţiile din interiorul comunităţii sunt reglementate prin norme primare (garantează existenţa vieţii sociale, având la bază nevoia de libertate a individului) şi auxiliare (fac posibilă aplicarea normelor primare, prin statuarea organizării sociale).

Etnicul generat de conştiinţa de comunitate defineşte formele concrete de asociere din mediul social, expresia lui fiind etnia – constituită prin coeziunea între oamenii care au aceeaşi descendenţă şi sentimentul identităţii de limbă, religie, tradiţii etc. Etno-organizările, derivate din comunităţi ca expresie şi consecinţă a nevoii de identitate, sunt modalităţi de asociere ce au ca premisă etnicul. Ele sunt reprezentative pentru implicaţiile unor noi necesităţi sociale asupra comunităţilor (cea mai acută – delimitarea spaţiului de existenţă), reprezentând grupuri definite prin fundament etnic comun, raportat la geneză şi care, în cadru geo-fizic delimitat, desfăşoară activităţi generatoare de valori sociale promovate şi însuşite în timp.

Specifică dinamicii ulterioare organizărilor umane – în sensul creşterii complexităţii acestora, ca urmare a necesităţilor sociale privind producerea de resurse – este generarea nevoilor gestionare (de organizare şi conducere). În acest fel, s-au construit organizaţii având ca scop contribuţia deliberată şi în

[4] Aurel V. David, *Sociologia Naţiunilor*, Bucureşti, Editura Dacoromâna, 2005, pp. 19-81.
[5] Ibid., p. 83.

forme specializate la satisfacerea nevoilor, precum şi capacitatea de a se perpetua şi de a se modifica sub presiunile transformărilor sociale.

Individualizarea proceselor sociale[6] relevă următoarea tipologie:

a) *procese organizante* – materializarea capabilităţilor societăţii de a construi şi întreţine organizaţii productive (generează resurse), gestionare (reglează raporturile dintre organizaţii şi dintre oameni şi organizaţii) şi integratoare (susţin socializarea oamenilor în comuniune cu semenii, pentru prezervarea capacităţii de acţiune şi reacţie în situaţii sociale cu un grad ridicat de complexitate);

b) *procese dezorganizante* – generate de modalităţile ineficiente sau violente de gestionare a socialului, care afectează capacităţile productive, gestionare şi integratoare.

Ca formă primară şi explicită de organizare, generată prin nevoia de afirmare a identităţii, neamul şi-a definit şi delimitat spaţiul de existenţă. Comunitatea a primit identitate proprie sub numele generic de trib (formă de gestionare explicită a neamului), în momentul în care pe fundamentul organizaţiilor productive s-au construit cele cu funcţii gestionare şi integratoare.

Următoarea formă de organizare socială, naţiunea, este definită drept *„comunitatea organică spiritualizată, conştientă de sine, cu o identitate recunoscută şi cu o patrie definită, care a păstrat şi conservat fundamentul etno-spiritual – etnicul fondator – ca simbol al identităţii”*[7].

Poporul asigură individualitatea şi întreţinerea naţiunii, fiind rezultatul recreării de către naţiune a „corpus”–ului social al neamului. Astfel, naţiunile au refondat conştiinţa de sine – apartenenţa etnică, au restabilit sentimentul de siguranţă, au reafirmat tradiţiile, valorile şi interesele. Prin popor, acestea au reuşit să-şi impună dreptul la existenţă în momentul în care au construit şi menţinut statul ca organizaţie de gestionare a necesităţilor sociale.

Subsumat demersurilor de construire a patriilor, uneori activităţile de gestionare au fost preluate de indivizi sau grupuri ce au vizat reconfigurarea mediului social prin forţă, ceea ce a dus la organizări socio–politice de tip construcţii mecanice[8], implicit la apariţia conflictualităţii. Folosirea puterii în interes propriu, precum şi disensiunile apărute, au generat relaţii duplicitare ori de confruntare având drept rezultat tendinţe de separare faţă de comunitatea de origine ori presiuni expansioniste pentru acapararea, controlul şi dominarea spaţiului şi a resurselor în detrimentul altor organizări.

Naţiunea există şi se afirmă prin intermediul oamenilor în interiorul organizaţiilor conform necesităţilor de fiinţare (primare – ca nevoi de subzistenţă, de status social, de securitate, de apartenenţă, de prestigiu) şi a celor de afirmare (secundare – coeziune, omogenitate, unitate, identitate). Din cauza faptului că naţiunile au ca fundament procese sociale menite să diminueze raporturile de forţă dintre oameni (întrucât constau în producerea de resurse şi

[6] *** www.procesualitatea.ro, vizitat 15 ianuarie, 2011.
[7] Aurel V. David, *Sociologia Naţiunilor*, Bucureşti, Editura Dacoromâna, 2005, p. 38.
[8] *** www.analiza-socialului.ro, vizitat 10 septembrie, 2010.

generarea de libertate şi de solidaritate în respectarea intereselor tuturor), acestea s-au aflat în relaţii de confruntare cu construcţiile mecanice (în sensul contracarării presiunilor).

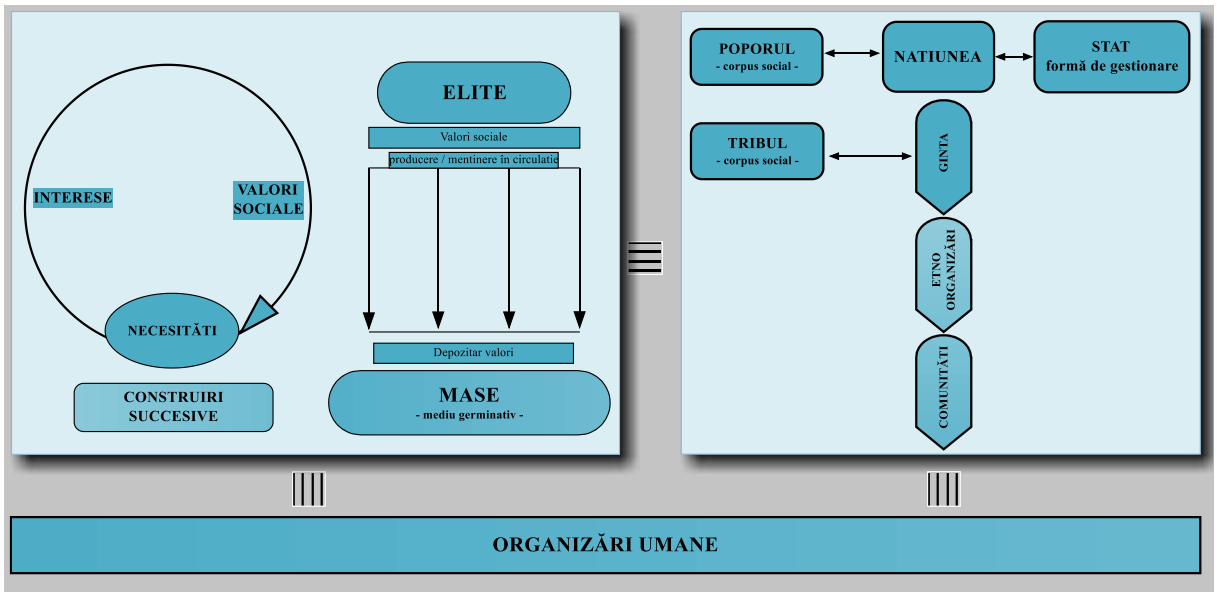

Fig. 1. Repere evolutive ale societăţii umane

Instanţierea evoluţiei elementelor definitorii şi ireductibile ale existenţei umane relevă unitatea morfologică a umanităţii – comunitatea – având ca repere neamul (tribul) şi naţiunea (poporul), cea din urmă având ca formă de gestionare – statul.

1.2.2. Statul de drept. Delimitări conceptuale.

Statul reprezintă societatea formată din guvernanţi şi guvernaţi, în sensul de colectivitate umană (popor) supusă unei autorităţi comune, constituită pe un teritoriu propriu şi având caracteristici specifice[9]. Funcţionarea acestuia este determinată prin norme juridice – reguli ce stabilesc drepturile şi obligaţiile subiecţilor raporturilor sociale pe care le reglementează, general–obligatorii şi impersonale, stabilite sau consfinţite de stat, şi care pot fi impuse, în caz de necesitate, prin forţa de constrângere a statului. În acest context, statul gestionează naţiunea şi reglează procesele socio-politice, asigurând respectarea legilor, buna funcţionare a administraţiei publice şi contracararea presiunilor entităţilor construite pe alte principii decât cele naţionale.

În cadrul entităţilor statale, naţiunile construiesc organizaţii (publice ori private, cu funcţii explicite – economice, politice, militare, culturale) ce sunt necesare producerii de resurse, gestionării necesităţilor sociale şi socializării oamenilor[10], având următoarea *tipologie funcţională*:

a) productive;

b) gestionare – specializate în activităţi normative şi administrative (structuri politice, legislative şi administraţii publice) privind raporturile dintre

[9] Marian Voiculescu, *Tratat de politologie*, Bucureşti, Editura Universitară, 2005, pp. 152-160.
[10] Culda, Lucian, *Emergenţa şi reproducerea naţiunilor*, Bucureşti, Editura Licorna, 1996, pp. 124-144.

oameni, dintre oameni şi organizaţii şi dintre organizaţii. Se includ aici organizaţiile militare (forţele armate), respectiv armata, serviciile de informaţii şi structurile de asigurare a ordinii publice.

c) integratoare – au ca rezultat procese sociale publice (organizaţii civice, profesionale, private de tipul familiei, asociaţiilor şi fundaţiilor).

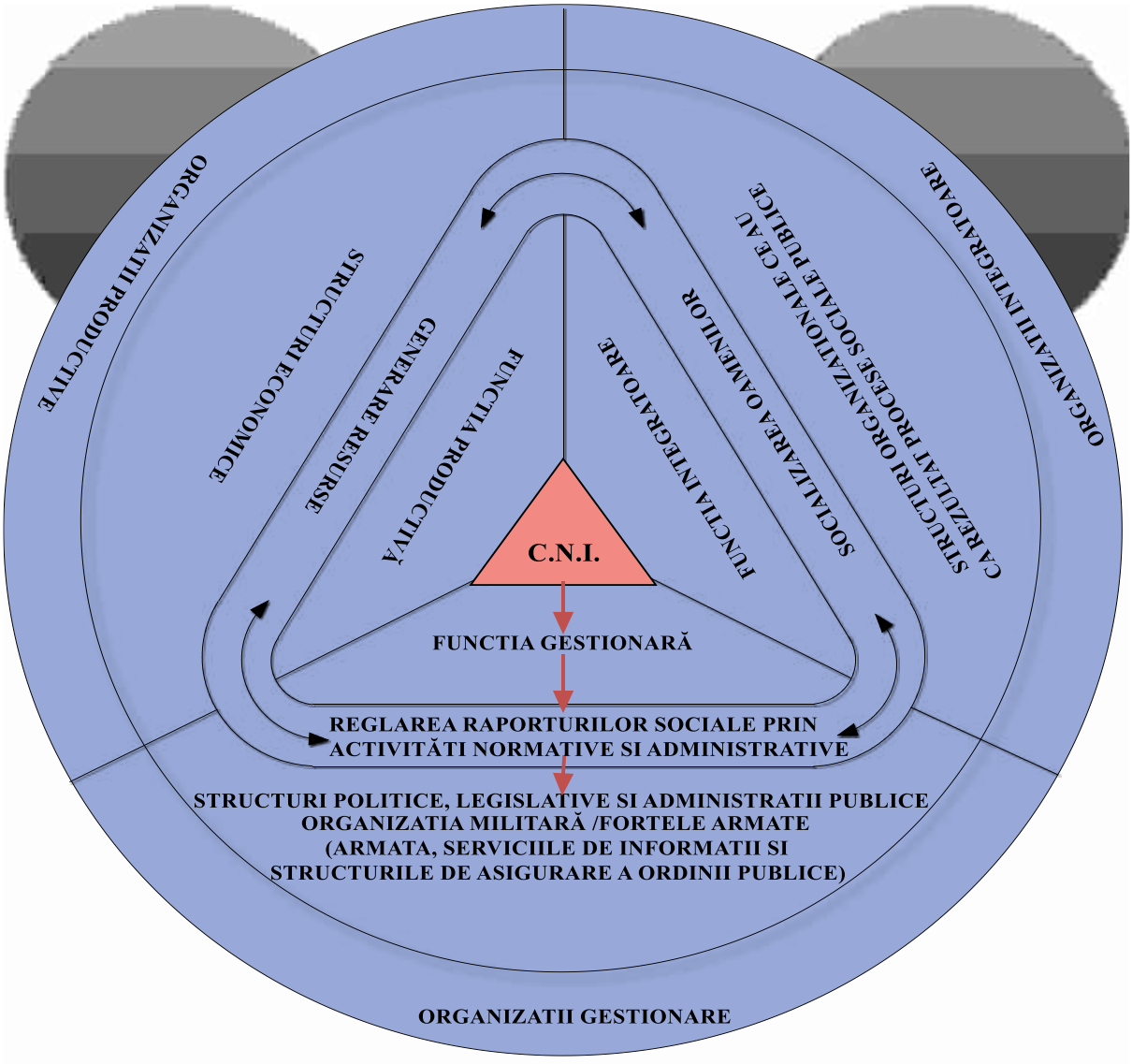

Fig. 2. Funcţiile naţiunii

Statul de drept este o reflecţie a statului democratic şi se întemeiază pe constituţie şi pe toate celelalte acte normative ce alcătuiesc trunchiul juridic, având ca principiu fundamental suveranitatea – „autoritatea juridică supremă a naţiunii de a emite legi şi a impune aplicarea lor în cadrul unui anumit teritoriu şi, în consecinţă, independenţa faţă de autoritatea oricărei alte naţiuni şi egalitatea cu ea pe baza dreptului internaţional”[11].

[11] *** www.mie.ro, vizitat 15 ianuarie, 2012.

Caracteristicile entităţilor politico–statale suverane se circumscriu următorilor factori:

– recunoaşterea externă (ca subiect de drept internaţional, prin care organizaţia politico-teritorială a devenit stat) şi internă (prin care statul teritorial s-a transformat în stat naţiune – formă organizatorică legitimă şi necesară auto-gestionării naţiunii) ce susţin legitimitatea şi autoritatea exclusivă a entităţii statale de a interveni în interiorul teritoriului său;

– deţinerea controlului resurselor de putere (informaţie, capital şi forţă);

– îndeplinirea obiectivelor guvernării, precum: securitatea, statul de drept, identitatea naţională şi bunăstarea socială.

Elementele definitorii ale statului sunt **teritoriul** (cadrul geografic în care îşi poate exercita atributele o anumită putere de stat cu excluderea oricăror alte forme de putere statală), populaţia (cetăţeni, străini şi apatrizi) şi suveranitatea (ca putere publică).

Principiile şi normele de bază ale unui stat sunt consfinţite de constituţie în ceea ce priveşte relaţiile dintre puteri (legislativă, executivă şi judecătorească), dintre guvernanţi şi guvernaţi, precum şi reglementarea mecanismului reprezentării, drepturile şi libertăţile cetăţenilor.

Conform teoriei clasice a separaţiei puterilor, în orice societate organizată în stat există delimitări putere/structură de stat/funcţie, după cum urmează:

a) *putere legislativă*/adunări reprezentative/edictare reguli juridice;

b) *putere executivă*/şeful statului, şeful guvernului şi al miniştrilor/ executare reguli juridice;

c) *putere jurisdicţională*/structuri judiciare/judecarea litigiilor.

În societatea modernă, noile valenţe ale teoriei separaţiei puterilor (ca urmare a diversificării organizaţiilor socio-politice) relevă translatarea spre perspectiva echilibrului puterilor (şi nu separaţia acestora), cu tendinţa de a acorda puterii executive sarcina deciziilor politice importante, iar rolul de control al guvernului, adunărilor reprezentative.

Constituţia României consacră echilibrul puterilor în stat, organizarea statală a puterii fiind autoritatea deliberativă (Parlamentul, Camera Deputaţilor, comisii permanente, speciale, de anchetă), executivă (Preşedintele României, Guvern, autorităţile administraţiei publice) şi cea judecătorească (Curtea Supremă de Justiţie şi celelalte instanţe judecătoreşti stabilite de lege, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii). De asemenea, pentru a garanta şi a asigura contraponderea şi sprijinul pentru echilibrul puterilor şi a celui dintre autorităţile publice şi cetăţeni activează structuri statale precum Curtea Constituţională, Avocatul Poporului, Curtea de Conturi şi Consiliul Legislativ[12].

Statul, ca formă organizată a puterii publice, reprezintă o ordine juridică instituţionalizată în care, prin asociere, se urmăreşte realizarea unui scop comun. Apărarea naţională, condiţie determinantă pentru existenţa şi funcţionarea statului de drept, rezidă în totalitatea acţiunilor, mijloacelor şi

[12] *** www.cdep.ro, vizitat 10 noiembrie, 2010.

metodelor care conferă entităţii statale capacitatea de a preveni ori riposta agresiunilor, indiferent de forma ori amploarea acestora.

Prin intermediul guvernanţilor, statul îşi arogă funcţiile de apărare a ordinii instituite, de impunere a temeiului juridic diferendelor existente, de protejare a societăţii prin instrumente politico-juridice împotriva agresiunilor din interior sau din exterior şi de folosire, în ultimă instanţă, a violenţei organizate şi legitime asupra căreia deţine monopolul.

Structura de stat reprezintă organizarea de ansamblu a puterii în raport cu teritoriul[13] (în funcţie de numărul statelor membre), delimitându-se state unitare şi federale (subiecte unitare de drept; raporturile din interiorul federaţiei sunt de drept intern, formând o uniune de drept constituţional), respectiv asociaţiile de state (statele membre sunt subiecte individualizate de drept, asociaţiile formând uniuni de drept internaţional), fiecare având propria tipologie.

Principalele forme de guvernare sunt republica (reprezentanţi aleşi şi un şef de stat – preşedinte) şi monarhia (şeful statului este monarh, ereditar sau desemnat).

[13] Valerică Dabu, *Drept Constituţional şi Instituţii Politice*, Bucureşti, Editura SNSPA - Facultatea de comunicare şi relaţii publice, 2003, pp. 57-65.

Tabel 1. Caracteristici ale entităţilor statale

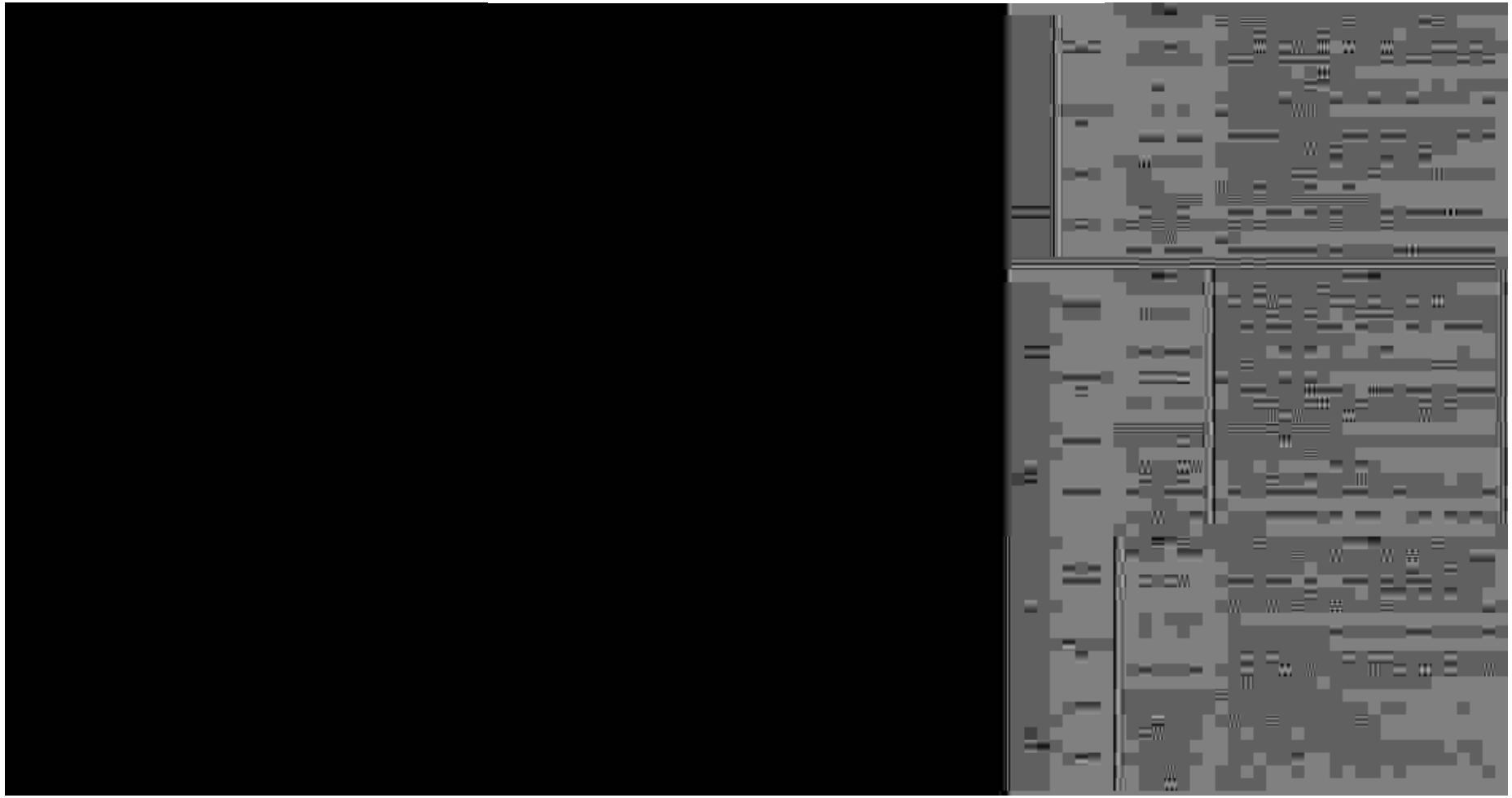

Instrumentele guvernării într-un stat sunt instituţiile, mecanisme de gestionare a căror principală raţiune de existenţă şi funcţionare este identificarea, prevenirea şi contracararea surselor de insecuritate, sens în care sunt învestite să creeze şi să folosească resursele de putere – informaţia, capitalul şi forţa. Definitorii sunt instituţiile care creează legile (parlamentul – instituţie legislativă supremă ce exprimă voinţa suverană a poporului), cele care administrează şi desfăşoară activităţi de organizare a executării şi aplicării în concret a legilor (prin intermediul autorităţilor centrale – guvern, ministere, departamente, şi locale – prefecturi, primării; această activitate se concretizează în plan juridic prin acte administrative care trebuie să fie conforme cu legislaţia), respectiv cele prin care sunt sancţionate acţiunile generatoare de procese dezorganizante (justiţia – asigură supremaţia constituţiei, ca lege supremă, dar şi protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale).

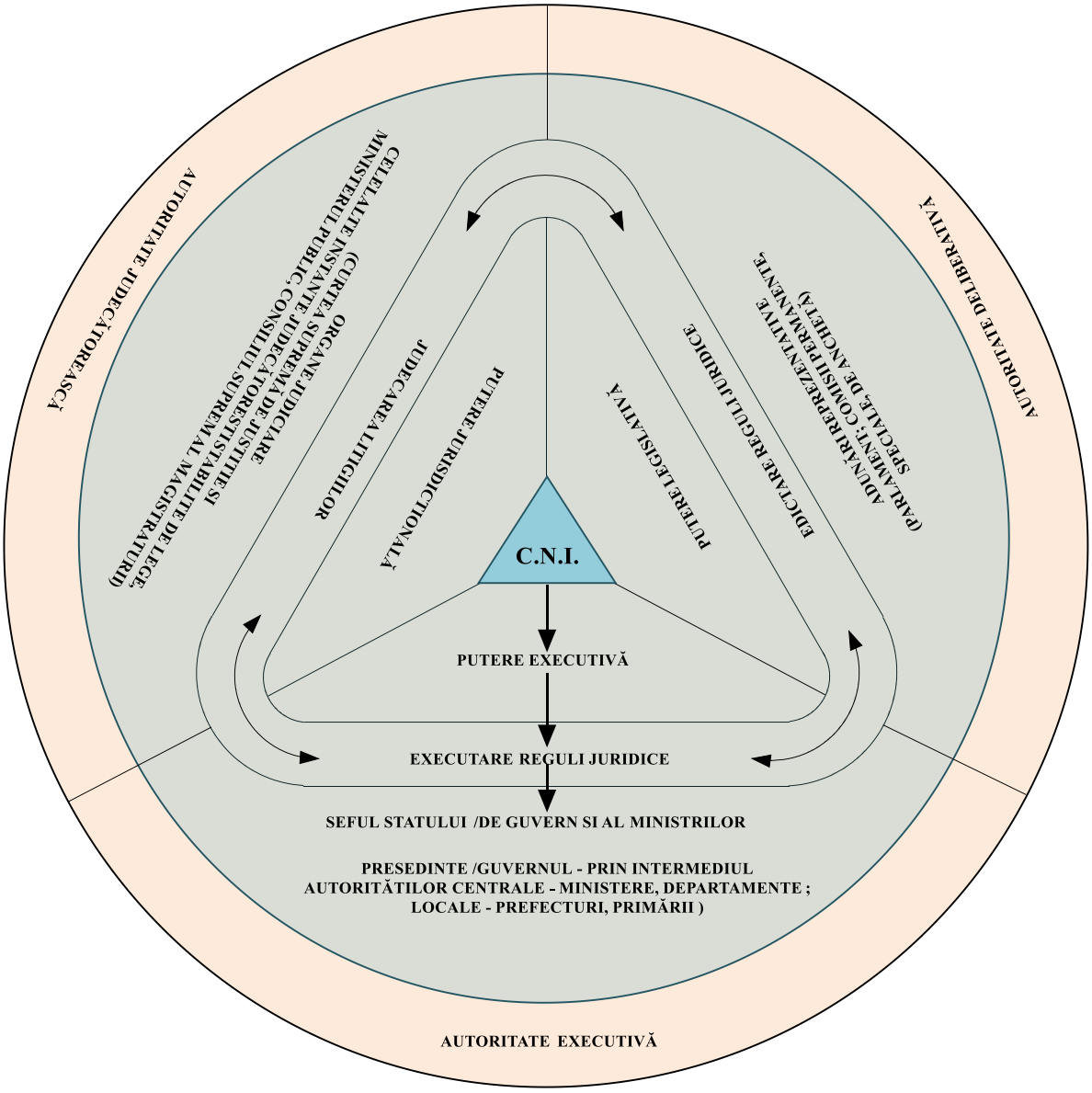

Fig. 3. Statul modern

De asemenea, există accepţiunea potrivit căreia ***entităţile statale pot fi clasificate*** *ca:*

a) centre de dominaţie care au ca obiectiv guvernarea şi administrarea socialului în beneficiul unor grupuri socio-politice, prin controlul, dominarea şi supunerea popoarelor;

Evoluţia naţiunilor implică crearea şi menţinerea de organizaţii cu funcţii gestionare care să dezvolte raporturi simetrice, însă statele care le administrează pot dezvolta presiuni expansioniste (context în care se transformă în centre de dominaţie).

b) naţionale ce sunt expresia politico-juridică şi administrativă conferită funcţiei de gestionare a naţiunii prin voinţa poporului (democraţia).

Statul naţional are ca misiune guvernarea naţiunii în stare de securitate (asigură nevoile de apărare, siguranţă şi ordine publică fără a se recurge la represiune sau la teroare, prin menţinerea organizaţiilor militare în cadrul reglementărilor legale).

În societatea modernă există grupuri socio-politice ce vizează acapararea, deţinerea şi controlul resurselor propriei entităţi statale (guvernări ineficiente /violente) ori ale altor naţiuni (presiuni expansioniste).

Demersurile acestora se conjugă, de regulă, cu agresiunile produse din afara statului de referinţă.

Satisfacerea intereselor unei naţiuni prin intermediul mecanismului de auto-gestionare (statul) este influenţată de celelalte entităţi socio-politice ce promovează, în fapt, obiectivele naţiunilor ori grupurilor de interese pe care le reprezintă (pot exercita presiuni de ordin ideologic, economic ori militar destinate dominării altor popoare ori însuşirii resurselor acestora).

Ca rezultat, raporturile dintre organizările socio-politice sunt, în ansamblu, preponderent asimetrice, urmărind dezorganizări selective (agresiuni economice sau informaţionale) ori distructive (pentru anumite organizaţii).

Centrele de dominaţie urmăresc determinarea de evoluţii în folos propriu (dirijarea politicilor altor state în sensul dorit, fără a transforma structurile interne ale acestora).

Din această perspectivă, exercitarea suveranităţii unui stat exprimă şi capacitatea sa de a preveni invazia culturală din centrele de dominaţie şi proliferarea subculturilor, penetrarea capacităţilor productive (capitalizarea venitului în detrimentul producţiei), divizarea capacităţilor gestionare şi subordonarea acestora, crearea de spaţii negative în interiorul teritoriului naţional (părţi din teritoriu extrase de sub suveranitatea naţională, prin exercitarea forţelor de dezordine internă – autonomii etnice sau teritoriale).

1.2.3. Echilibrul stat-naţiune – coordonată definitorie a modernităţii statului de drept

Echilibrul stat-naţiune se delimitează pe două dimensiuni: gradul de putere al statului şi gradul de congruenţă dintre graniţele politice şi identificările naţionale.

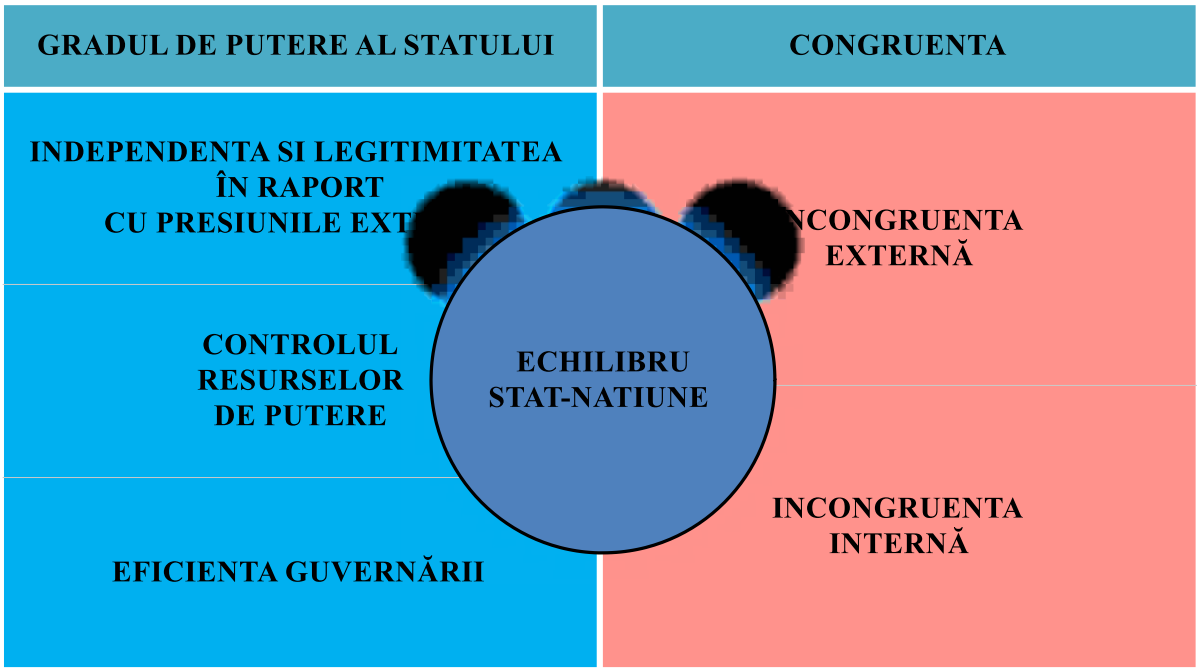

Fig. 4. Echilibrul stat-naţiune

Corelat primei dimensiuni, puterea statală exercită efecte importante asupra capacităţii statelor de a se implica în conflictualităţi, având trei caracteristici principale: legitimitatea şi independenţa în raport cu orice presiune externă, controlul resurselor de putere şi eficienţa guvernării. Astfel, se delimitează state slabe (din cauza instituţiilor ineficiente, a lipsei de resurse, a dificultăţilor în asigurarea existenţei şi funcţionării acestora) şi state puternice (cu instituţii eficiente şi control asupra mijloacelor de violenţă).

În condiţiile delegării competenţelor naţionale, cele trei caracteristici constituie reflecţii ale suveranităţii moderne, ponderea şi efectele cumulate în dinamica geopolitică urmând a menţine suveranitatea – bineînţeles, numai în cazul unui stat puternic – ca expresie a supremaţiei puterii de stat în interiorul statului şi a independenţei acesteia în raporturile sale cu alte entităţi statale (dreptul de a decide liber, într-un cadru fluid şi interdependent).

Prin *putere socială* se înţelege capacitatea pe care o are sau o dobândeşte un om sau un grup de oameni de a-şi impune voinţa în faţa altora în activităţi privind dirijarea societăţii spre anumite scopuri (forme de manifestare – politică, economică, spirituală etc.).

Puterea politică constituie un subsistem al puterii sociale cu rol determinant în reglarea şi funcţionarea vieţii sociale, având capacitatea de a organiza şi conduce societatea şi de a o reprezenta în raporturile cu alte comunităţi (coordonează celelalte forme ale puterii). Aceasta acţionează sub formă democratică (rezultat al consultării şi consimţământului cetăţenilor) sau dictatorială (alienată) ce menţine stabilitatea socială prin dominare (mijloace violente).

Iniţial, fenomenul puterii a fost generat prin forţă fizică şi repere morale, ce au fost urmate de constrângeri juridice (moment ce a coincis cu instituţionalizarea puterii şi, implicit, cu distincţia între instituţiile şi indivizii care le reprezintă).

Exercitarea puterii statului implică, pe de o parte, impunerea în faţa poporului prin autoritate, în sensul legitimităţii acţiunilor şi deciziilor privind administrarea necesităţilor sociale în raport cu interesele individuale şi cele ale grupurilor socio-politice. Pe de altă parte, puterea statului se exercită prin administrarea democraţiei ca expresie a gradului de suveranitate a naţiunii.

În statele democratice moderne, argumentele de autoritate au fost înlăturate aproape complet. Legitimitatea puterii de stat rezultă nu din suveranitatea ei, ci din principiul democraţiei şi din cel al majorităţii.

În perioada modernă, există opinii potrivit cărora suveranitatea a devenit anacronică, întrucât afectează constituirea unor forme de colaborare internaţională necesare realizării în comun a unora dintre obiectivele guvernării (statele neavând capacitatea de a le îndeplini în mod unilateral).

Creşterea interdependenţei între entităţile statale limitează autonomia acestora, stare de fapt ce ar impune modificări în abordarea suveranităţii[14] în condiţiile creării mecanismelor transnaţionale bazate pe o guvernare centralizată ori unificării statelor în organizaţii supranaţionale pentru soluţionarea divergenţelor epocii contemporane (prin reorientarea de la echilibrul de interese ale naţiunilor spre fuziunea acestora).

În acest sens, *disocierea suveranităţii* presupune reîmpărţirea puterii de stat între o autoritate naţională şi una multinaţională (construită treptat). Astfel, structurile statale evoluează către cele suprastatale, bazându-se pe argumente în special de factură economică (eliminarea barierelor din calea liberului schimb, ce impune depăşirea graniţelor naţionale şi organizarea economiei într-o colectivitate unică).

Exercitarea în comun a unei părţi din suveranitate[15] la nivelul comunităţilor de state, în sensul delegării unor anumite puteri de decizie astfel încât hotărârile cu privire la probleme specifice să poată fi adoptate în mod democratic, are ca efect dobândirea unei puteri şi potenţial de influenţă ce nu ar fi obţinute dacă s-ar acţiona pe cont propriu.

Din perspectiva teoriei transferului de competenţe[16], **suveranitatea** s-ar transpune într-o cooperare şi conlucrare extinsă în care entităţile statale îşi arogă consensual competenţe pe ramuri şi sectoare, ce ar putea avea ca rezultat acapararea resurselor de putere de către statele puternic industrializate şi limitarea competenţelor celor în curs de dezvoltare.

În cadrul aceleaşi dimensiuni, guvernarea ineficientă[17] generează violenţă difuză (dispute şi rivalităţi), iar cea violentă controlează, domină şi supune naţiunea prin despotism (exercitarea puterii în interes propriu), represiune (formă de violenţă extremă menită a reprima orice încercare de răsturnare a ordinii de stat) ori teroare (mijlocul principal prin care sunt contracarate opoziţiile).

[14] Marian Voiculescu, *Tratat de politologie*, Bucureşti, Editura Universitară, 2005, pp. 360-364.
[15] *** www.academos.ro, vizitat 10 martie, 2012.
[16] *** www.cse.uaic.ro, vizitat 10 decembrie, 2011.
[17] Aurel V. David, *Sociologia Naţiunilor*, Bucureşti, Editura Dacoromâna, 2005, p. 431-435.

Aceste modalităţi de administrare a puterii generează:

– *violenţă contra guvernării* (revoluţie, puci, răscoală) – drept consecinţă a acaparării resurselor naţionale de către grupuri de interese ori centre de dominaţie;

– *violenţa guvernării* (represiune şi teroare) – modele de administrare a puterii prin forţă.

În acest context, centralizarea decizională şi ideologizarea totală[18] (modalităţi de guvernare deficitară) limitează posibilitatea poporului de a dispune de resursele proprii, de a-şi defini interesele şi a-şi apăra valorile prin intermediul statului.

Centralizarea decizională implică preeminenţa politicului asupra economicului (expresia concentrării puterii politice în mâna deţinătorilor de resurse de putere – informaţie, capital şi forţă – ce creează posibilitatea instaurării dictaturii sau totalitarismului). Astfel se creează inegalitate socio-economică, respectiv un mediu social instabil ce poate provoca conflicte inter-etnice, agresiuni culturale şi religioase. Dezorganizarea socială afectează diferitele componente ale activităţii economice, aducând naţiunea într-un conflict cu grupurile de interese (propria oligarhie politică, companii transnaţionale).

Ideologizarea totală implică preeminenţa politicului asupra socialului (expresia îndoctrinării). Ignorarea funcţiei productive în favoarea celei gestionare are ca efect pulverizarea naţiunii în grupuri partizane ce iniţiază instrumente violente pentru administrarea puterii (guvernare violentă). Astfel, ideologizarea totală accentuează instabilitatea politică, facilitează apariţia construcţiilor socio-politice incompatibile, precum şi accederea la putere a forţelor extremiste (lovituri de stat).

În ceea ce priveşte a doua dimensiune a echilibrului stat-naţiune, *gradul de congruenţă* exprimă măsura în care împărţirea unei regiuni reflectă sentimentele de autodeterminare a popoarelor. Compatibilitatea între frontierele naţionale şi cele etnice rămâne un simplu deziderat, întrucât acestea au fost ori sunt stabilite, de regulă, prin confruntare între entităţi politico-statale.

Incongruenţa exprimă neconcordanţa între identificarea naţională şi teritoriu, graniţe, construcţie statală[19]. Incongruenţa externă (mai multe entităţi statale cuprind un grup naţional) determină conflicte teritoriale inter-statale, iar cea internă (o entitate cuprinde mai multe grupuri naţionale) generează conflictualităţi locale ce urmăresc secesiunea.

Astfel, incongruenţa stat-naţiune are ca efect contestări din interior (grupuri etnice secesioniste solicită stabilirea de noi state care să reflecte dreptul la autodeterminare ori alipirea la entităţi politico-statale existente) şi din exterior (mişcări pan-naţionale de unificare sau iredentiste).

În funcţie de putere şi congruenţă, se delimitează state status quo (puternice şi congruente), revizioniste (puternice şi incongruente), de frontieră (slabe şi congruente) şi cu structură incoerentă, state eşuate (slabe şi incongruente)[20].

[18] Ibid., pp. 436-444.
[19] Miller, Benjamin, *State, Naţiuni şi Mari Puteri*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2010, Iași, pp. 55-57.
[20] Ibid., pp. 104-110.

1.3. Statul de drept, pacea şi securitatea

Pacea a dobândit prin conceptul de irenologie (de la *eirene*, în limba greacă, pace şi *logos*, ştiinţă) noi valenţe care o definesc ca o structură socială sau un ansamblu de relaţii pozitive a căror esenţă o constituie cooperarea sinectică şi egalitară între grupurile umane[21].

Pacea se identifică cu starea în care se află o entitate statală, caracterizată de faptul că aceasta nu este angajată, intern sau pe plan extern, într-un conflict armat sau război.

În relaţie cu probabilitatea recurgerii la forţă, se delimitează următoarea tipologie:

a) *pacea de nivel înalt* – situaţia în care actanţii nu consideră posibilă recurgerea la violenţă, indiferent de circumstanţe, soluţionarea diferendelor realizându-se prin proceduri instituţionalizate non-violente unanim acceptate;

b) *pacea normală* (durabilă) – starea în care aspectele de bază ale conflictualităţii (recunoaşterea suveranităţii, stabilirea graniţelor, alocarea resurselor) au fost soluţionate, relaţiile inter-statale încep să se dezvolte dincolo de nivelul inter-guvernamental, iar astfel, pe termen lung, se exclude probabilitatea unui război;

c) *pacea rece* (instabilă) – caracterizată de acorduri oficiale între actanţi, iar pericolul recurgerii la forţă, pe termen lung, încă mai persistă, întrucât motivele conflictualităţii sunt în curs de soluţionare (părţile stabilesc planuri ce iau în considerare posibilitatea războiului).

Pacea se instituie într-un sistem internaţional numai atunci când conflictele sunt soluţionate fără a se face uz de forţă militară organizată (război). Această interpretare susţine că iniţierea stării de pace presupune starea de non-război, a cărei evoluţie presupune nu doar absenţa războiului, ci şi înlocuirea lui cu alte mijloace nonviolente de confruntare.

Pe timp de pace, funcţionalitatea entităţilor statale are ca repere esenţiale:

a) controlul resurselor – capacitatea de a dispune liber de acestea, de a le produce, proteja şi utiliza în folos propriu;

b) construirea raporturilor simetrice cu celelalte entităţi în vederea dezvoltării şi susţinerii relaţiilor de conlucrare (raporturi informale ce au ca fundament necesităţile sociale), a evitării celor asimetrice (de adversitate).

Pentru prezervarea stării de pace, entităţile statale nu trebuie să construiască raporturi de putere, să dezvolte tendinţe expansioniste, să oblige naţiunile să se confrunte între ele şi să-şi aroge dreptul de a hotărî soarta acestora în funcţie de conjuncturile geopolitice şi de interesele centrelor de dominaţie. În starea de pace se urmăreşte asigurarea unei economii naţionale viabile (funcţia productivă), adaptarea poporului la necesităţile vieţii (funcţia integratoare) şi menţinerea independenţei statului şi a relaţiilor de cooperare cu alte entităţi statale (funcţia gestionară).

Securitatea reprezintă condiţia esenţială pentru existenţa şi evoluţia unei naţiuni în stare de pace şi, implicit, pentru funcţionarea ansamblului de structuri organizaţionale prin care aceasta se auto-gestionează (entitatea statală). Primordiale în menţinerea stării de pace (implicit a securităţii) sunt activităţile de colaborare pentru

[21] Moştoflei, Constantin, *Elemente teoretice din analiza trinomului pace – criză – război*, Sesiunea de comunicări ştiinţifice „Securitate şi apărare în Uniunea Europeană", Universitatea Naţională de Apărare „Carol I", Bucureşti, 17-18 aprilie 2008, Bucureşti.

satisfacerea necesităţilor comune (impun o orientare comunitară – proiecte comune de acţiune, relaţii de întrajutorare), precum şi prevenirea presiunilor expansioniste ale centrelor de dominaţie (acţiuni de natură economică, politică sau militară ce urmăresc obţinerea controlului în aceste domenii, direct sau indirect).

Starea de securitate este rezultatul unui proces cognitiv şi acţional ce are ca domeniu de referinţă valorile şi interesele naţiunii (corelat necesităţilor de protecţie, promovare şi apărare a acestora), iar ca fundamente – ordinea de drept (construită de naţiune prin intermediul statului, necesară prevenirii crizelor cu implicaţii asupra entităţii statale şi prezervării echilibrului socio-politic) şi apărarea naţiunii în faţa ameninţărilor şi agresiunilor de orice natură.

Într-o formă extinsă, se consideră drept fundamente[22]*:*

a) *apărarea naţiunii* (cu referire la suveranitatea naţională, independenţa şi unitatea statală, integritatea teritorială şi democraţia constituţională);

b) *siguranţa naţională* (asigurarea eficienţei în ceea ce priveşte apărarea democraţiei, a statului de drept, a ordinii constituţionale şi a valorilor supreme garantate);

c) *ordinea publică* (funcţionarea normală a instituţiilor, menţinerea liniştii publice, garantarea siguranţei cetăţenilor, respectarea şi protejarea drepturilor acestora).

Starea de securitate se constituie prin dinamica interacţiunilor dintre vectorii de securitate şi cei de insecuritate.

Vectorii de securitate sunt organizaţii şi instituţii învestite să protejeze, să apere şi să promoveze valorile şi interesele organizărilor sociale şi entităţilor socio-politice în funcţie de necesităţile de securitate ale naţiunii.

Vectorii de insecuritate sunt subiecţi ori organizaţii de orice natură ale căror acţiuni se constituie în factori perturbatori cu consecinţe asupra stării de securitate, în sensul de afectare a posibilităţilor integratoare ale naţiunii (denaturarea spiritului de comunitate) şi de reducere a funcţionalităţii statului (dezorganizarea funcţiilor acestuia şi producerea de discontinuităţi în gestionarea publică, diminuarea capacităţii sale de a evolua ori de a se menţine ca organizare socială, slăbirea capacităţii de producere şi utilizare a resurselor, diminuarea capacităţii de satisfacere a nevoii de protecţie etc.).

Procesul de securitate implică instituirea şi menţinerea stării de pace. Securitatea este realizată de entităţi manageriale care utilizează surse şi resurse de securitate (umane, informaţionale şi energetice), respectiv mijloace şi metode – conform atribuţiilor şi responsabilităţilor, pentru protejarea, apărarea şi promovarea valorilor şi intereselor naţiunii, având ca repere dinamice necesităţile de securitate (caracteristice entităţii statale ori derivate din participarea acesteia la constituirea unor ansambluri de state).

[22] *** *Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate*, Bucureşti, 2004, p. 11.

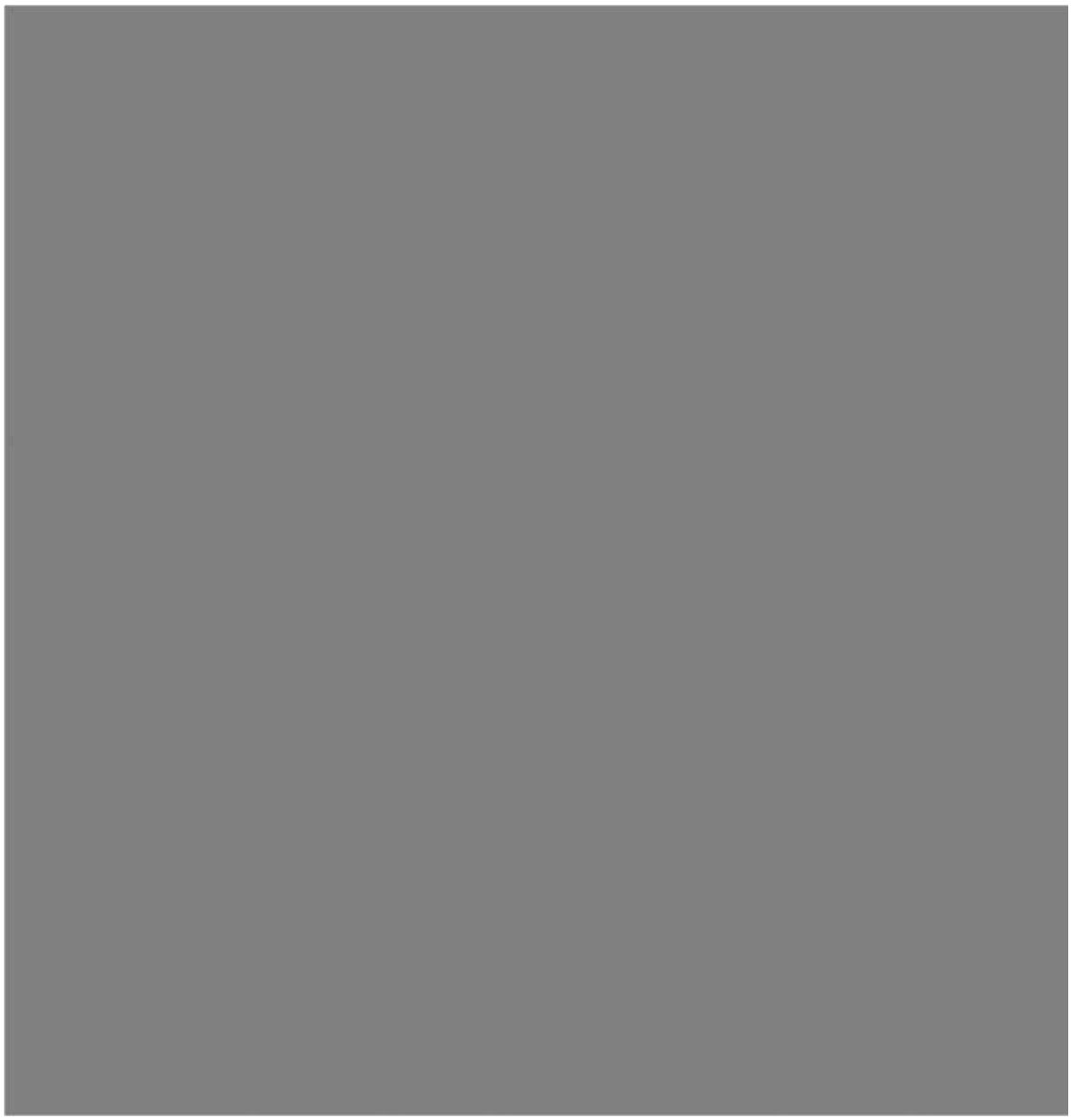

Fig. 5. Starea de securitate

Amenințările sunt definite ca factori de origine externă cu incidență asupra intereselor și valorilor de securitate, riscul reprezentând probabilitatea materializării acestora.

Vulnerabilitățile sunt acele elemente din interiorul societății care potențează acțiunea amenințărilor[23].

Ilustrăm în figura nr. 6 terminologia utilizată de regulă în domeniul securității, respectiv factorii perturbatori, formele de manifestare și efectele lor.

[23] *** *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010, p. 13.

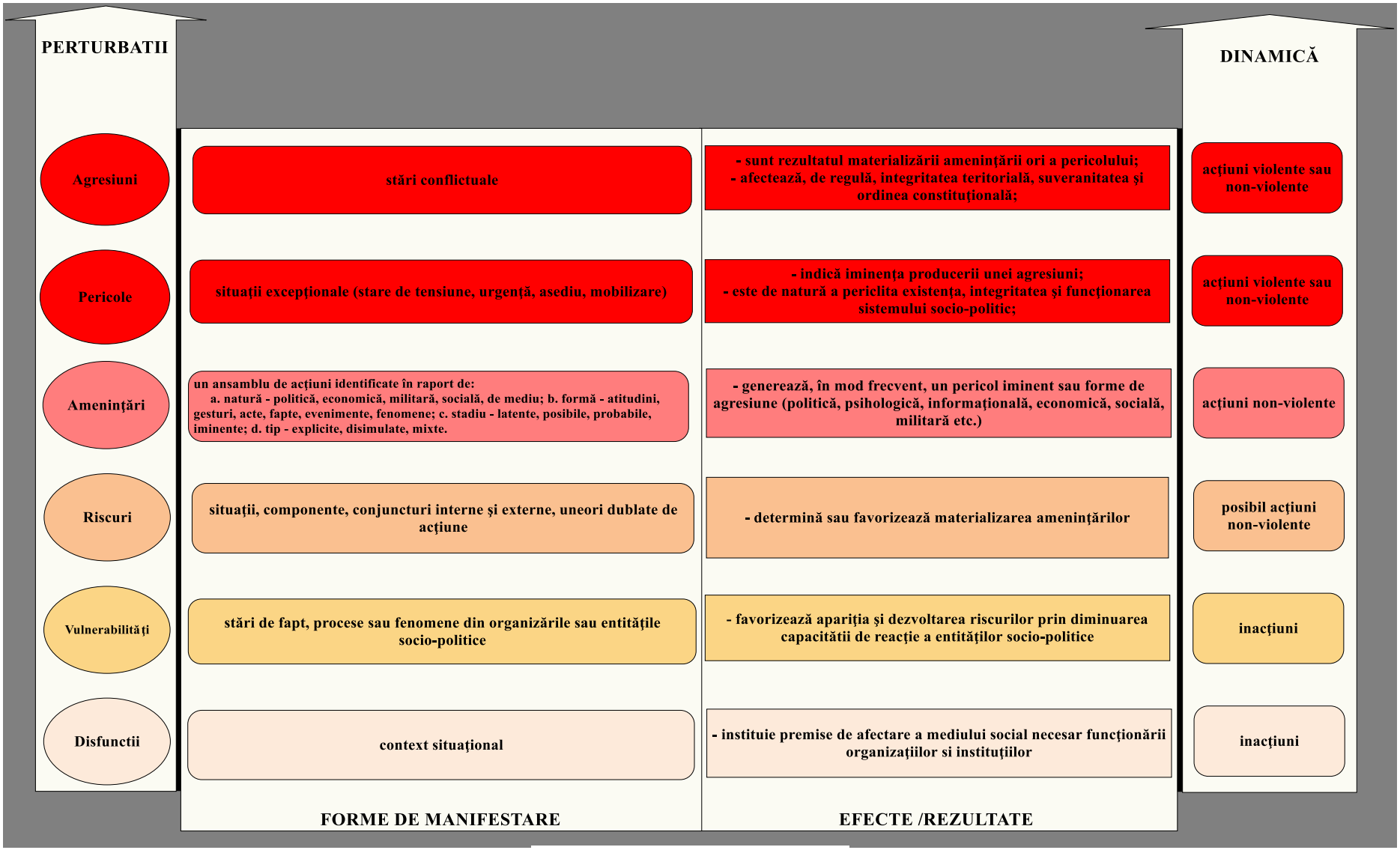

Fig. 6. Factori perturbatori

Funcţiile procesului de securitate constau în:

– cunoaşterea ameninţărilor, riscurilor şi vulnerabilităţilor cu potenţial de lezare a intereselor sau valorilor entităţilor statale;

– prevenirea activităţilor cu incidenţă asupra stării de securitate, contracararea ori înlăturarea efectelor unor acţiuni deja produse sau aflate în diverse faze de desfăşurare;

– protecţia, promovarea şi apărarea valorilor şi intereselor naţiunii, corelat necesităţilor de securitate.

Componenta internă a procesului de securitate se referă la stabilitatea ansamblului organizaţional prin intermediul căruia naţiunea se auto-gestionează, iar cea internaţională are ca obiect echilibrul şi stabilitatea inter-statală (ambele corelate fundamentelor privind apărarea naţiunii, ordinii publice, iar în forma extinsă, siguranţei naţionale).

Procesul de securitate comportă următoarea delimitare:

a) *domeniul de referinţă* – având ca repere valorile şi interesele naţiunii corelate necesităţilor de securitate.

Valorile se referă la identitate, democraţie (ca putere a poporului), entitate statală (ca stat social, stat de drept), drepturile omului (ca fiinţă socială), libertăţile cetăţeneşti (ca raport juridic între cetăţean şi stat), la capacitatea de producere şi utilizare a resurselor.

Interesele privesc caracterul şi atributele statului (naţional, suveran, independent, unitar, indivizibil), stabilitatea internă în cadrul acestuia şi a spaţiului naţional, stabilitatea regională, avuţia naţională, prosperitatea generală a cetăţenilor, cultura şi viaţa spirituală, sănătatea fizică a populaţiei, protecţia mediului înconjurător.

Protejarea, apărarea şi promovarea valorilor şi a intereselor naţiunii asigură legitimitatea desfăşurării, concordant necesităţilor, de activităţi specializate pentru prevenirea, contracararea sau înlăturarea oricăror factori perturbatori ai stării de securitate (pace).

b) organizaţii şi instituţii de securitate

Responsabilitatea în instituirea şi menţinerea stării de securitate o deţin organizaţiile de securitate, care abordează această problematică din perspectiva necesităţilor sociale, precum şi instituţiile de securitate, ce îşi definesc funcţiile în raport cu interesele socio-politice.

Organizaţiile de securitate sunt îndrituite să întreţină spiritul de comunitate prin influenţarea deciziilor şi politicilor în sensul protejării şi apărării organizărilor sociale.

Instituţiile de securitate sunt construite ca un ansamblu strategic de structuri de stat, având ca scop satisfacerea necesităţii naţiunii de existenţă şi evoluţie în stare de securitate (pace). Acestea au atribuţii şi responsabilităţi pe linia prevenirii, contracarării şi înlăturării oricăror factori perturbatori la adresa securităţii naţiunii şi promovării intereselor naţionale.

Între instituţiile ce îndeplinesc funcţii privind construirea şi prezervarea păcii se impun: legislativul, executivul, justiţia, autorităţile locale şi centrale, respectiv forţele armate.

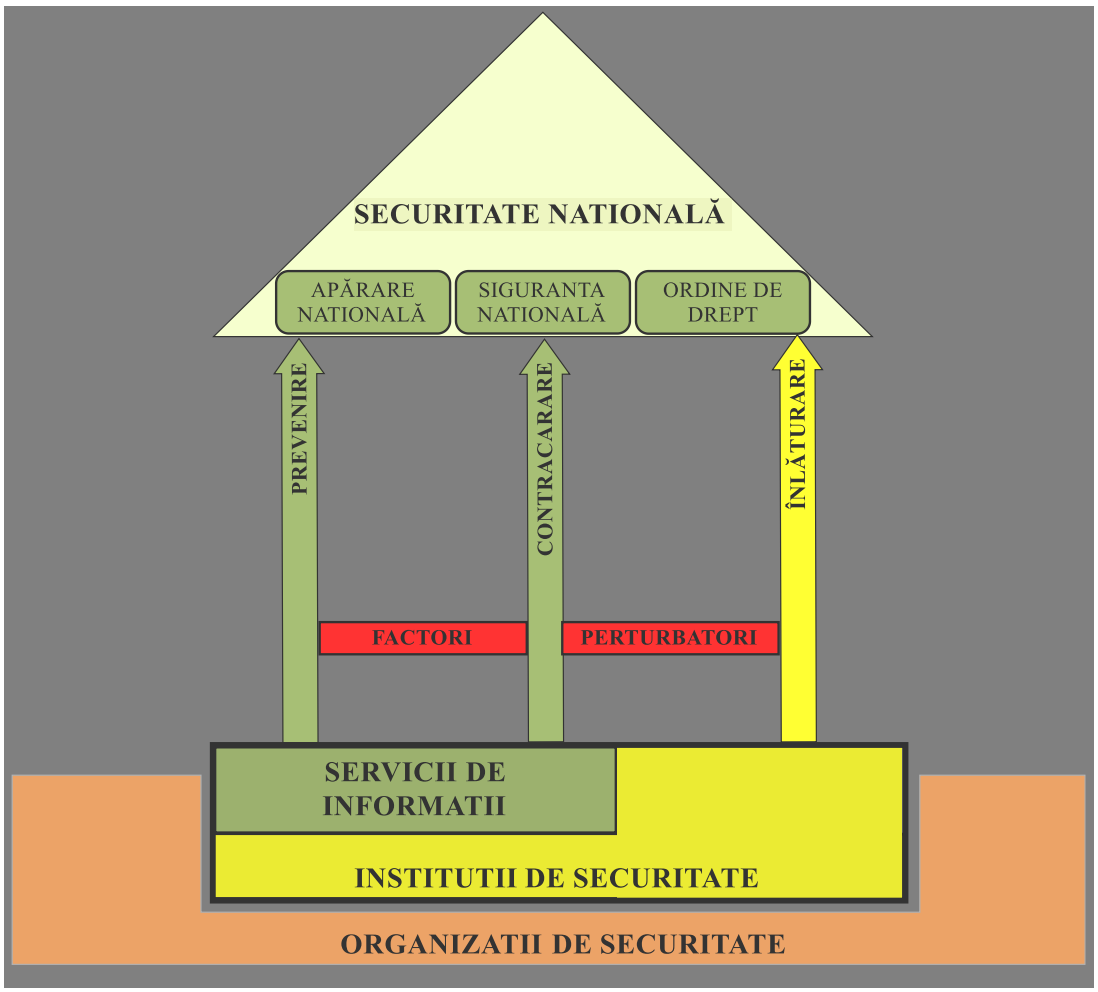

Fig. 7. Starea de securitate (pace)

Pentru obţinerea securităţii (instituirea şi menţinerea păcii), organizaţiile şi instituţiile de securitate produc şi utilizează surse şi resurse de securitate – informaţionale, energetice şi umane.

Exploatarea surselor şi utilizarea resursele informaţionale constituie elementul definitoriu al funcţionării instituţiilor de securitate, din perspectiva rolului fundamental al informaţiei în organizarea şi gestionarea activităţilor privind instituirea şi menţinerea stării de securitate (pace), respectiv în elaborarea deciziei strategice.

Resursele energetice reprezintă tot ceea ce face obiectul unui drept sau al unor obligaţii în materie de securitate (bunurile materiale), iar cele umane rezidă în totalitatea persoanelor care contribuie la obţinerea securităţii (păcii).

Evoluţia societăţii umane a impus abordări moderne ale stării de securitate, concept delimitat într-o primă etapă prin echilibrul de forţe, descurajare (disuasiune), neutralitate şi nealiniere[24].

Având în vedere tipul de interacţiuni predominante existente la nivel inter-statal, se pot delimita:

- relaţii de rivalitate (proprii sistemului internaţional de state);
- de cooperare (caracteristice societăţii internaţionale – instituţii comune);
- transnaţionale (care accentuează importanţa sistemelor democratice)[25].

[24] Repciuc, Teodor, *Conceptele securităţii*, Bucureşti, Editura Axioma Print, 2008, pp. 9-20.
[25] Miller, Benjamin, *State, Naţiuni şi Mari Puteri*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2010, Iași, pp. 51-55.

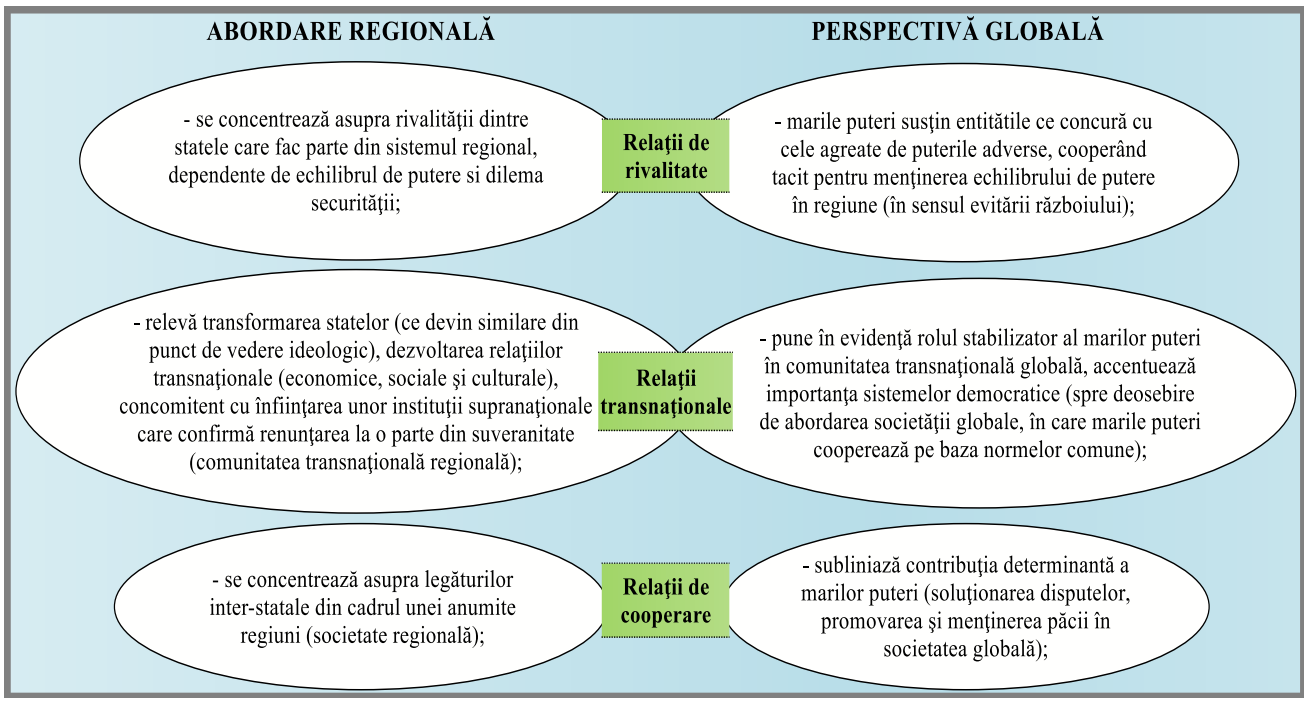

Fig. 8. Interacţiuni statale

Iniţial, echilibrul de forţe şi disuasiunea instituiau şi prezervau starea de securitate – pacea – în plan intern (ca efect al echilibrului de putere între forţele socio–politice, asigurat prin legislaţie şi instituţii) şi extern (rezultat al autoapărării şi al apărării colective – încheierea de alianţe cu caracter defensiv).

Studiile de specialitate[26] definesc *coaliţia unor entităţi statale* ca fiind alianţa, asociaţia sau înţelegerea temporară între două sau mai multe state ce are la bază un document comun şi care garantează interesele naţionale convergente prin derularea, de manieră concertată, a unor acţiuni de mare amploare (de natură diferită, inclusiv militară) pentru îndeplinirea scopurilor strategice armonizate.

Echilibrul de forţe are o componentă de referinţă (un sistem internaţional sau o entitate politico-statală, în cadrul cărora se constituie coaliţii) şi o componentă dinamică (un sistem de relaţii inter şi intra-statale, a cărui evoluţie modifică puterea şi forţa militară). Disuasiunea vizează descurajarea potenţialilor adversari în sensul împiedicării acestora de a declanşa un război de agresiune, fapt ce a generat o competiţie pentru mărirea resurselor de putere (informaţia, capitalul şi forţa).

Unele entităţi statale pot recurge la neutralitate ori nealiniere faţă de oportunităţile şi consecinţele unei eventuale implicări în redefinirea spaţiului de securitate de pe poziţii de forţă.

Utilizarea acestor concepte oferă perspectiva asigurării prin forţă (în special cea militară) a stării de securitate (păcii) a statelor, în acord cu capacităţile lor de impunere sau de acceptare a raporturilor de putere.

[26] Onișor, Constantin, *Teoria strategiei militare*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999, pp. 212.

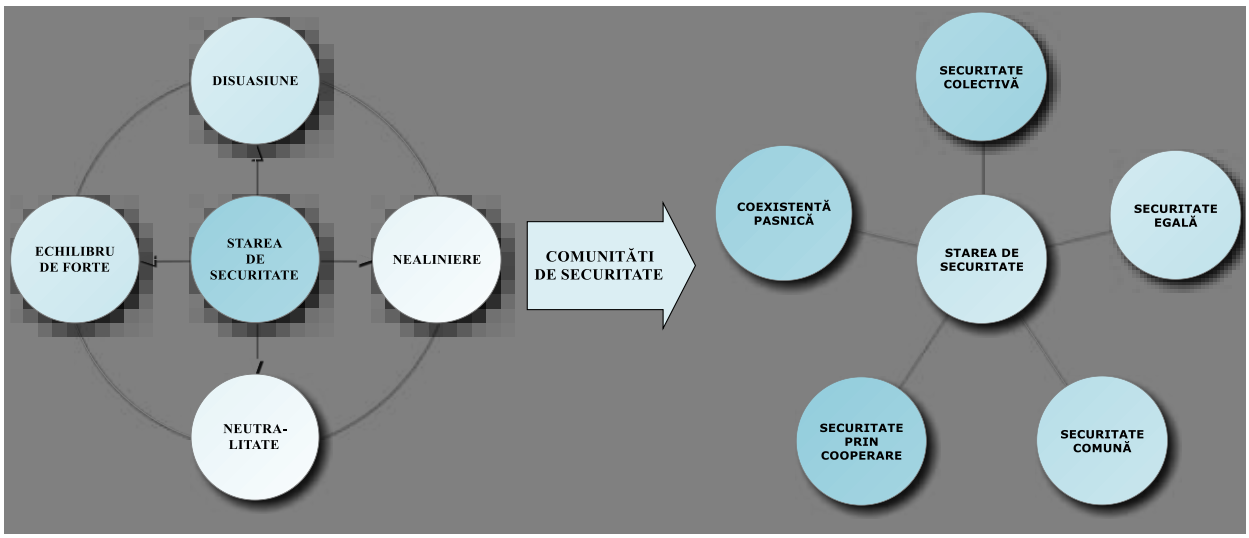

Fig. 9. Modalităţi de realizare a securităţii

Pe acest fond, conceptului de securitate[27] (şi implicit păcii) i s-au adăugat *noi valenţe:* coexistenţa paşnică, securitatea colectivă, egală, comună şi prin cooperare.

Concept	Delimitare	Particularităţi[28]
Coexistenţa paşnică	– rezolvarea litigiilor dintre state se face pe calea tratativelor, iar războiul nu mai constituie un mijloc de rezolvare a diferendelor interstatale;	– presupune o cooperare activă (şi nu o atitudine pasivă) pe baza egalităţii şi avantajului reciproc, dezirabilă mai ales pentru statele mici, a cărei aplicare depinde de atitudinile marilor puteri; – se aplică tuturor entităţilor statale (are în vedere respectarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale, reciprocitate în ceea ce priveşte dezvoltarea şi materializarea intereselor şi soluţionarea problemelor internaţionale prin participarea tuturor statelor);
Securitatea colectivă	– pornind de la caracterul indivizibil al securităţii, presupune un angajament comun în favoarea acesteia (aplicarea printr-un tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni);	– postulează caracterul indivizibil al securităţii (protecţia colectivă a intereselor fundamentale ale naţiunilor); – presupune reacţii rapide din partea comunităţii internaţionale la orice act de agresiune între naţiuni; – implică renunţarea la forţă (exceptând cazul de legitimă apărare); – extinde obiectivul de eliminare a războiului (faţă de coexistenţa paşnică) cu aspecte referitoare la reglementarea diferendelor interstatale fără utilizarea forţei armate şi la obligaţia de a acorda sprijin măsurilor concertate (militare şi nemilitare) ce urmăresc încetarea agresiunilor;

[27] Bordeianu, Cătălin; Enea, Viorel şi Nicolae, Corina, *Gestionarea şi managementul crizelor militaro-politice contemporane. Dimensiunile securităţii în epoca globalizării*, Iaşi, Editura Vasiliana 98, 2010, pp. 165-174.
[28] Repciuc, Teodor, *Conceptele securităţii*, Bucureşti, Editura Axioma Print, 2008, pp. 5-20.

Securitatea egală	– nicio entitate statală nu este în măsură să revendice drepturi exclusive sau să solicite privilegii;	– relevă noi dimensiuni ale echilibrului de forţe (interese convergente între puteri de mărime egală) şi este valabil numai între marile puteri (ce deţin potenţiale militare echivalente);
Securitate comună	– promovează principiul păcii internaţionale – consecinţă a securităţii tuturor entităţilor statale (în era nucleară războiul nu mai este un instrument al politicilor statelor, iar ameninţările cu distrugerea reciprocă nu mai sunt valabile);	– substituie disuasiunea, vizează menţinerea păcii cu arsenale reduse de arme clasice şi eliminarea armelor nucleare; – implică recurgerea la mijloace internaţionale de asigurare a securităţii (în completarea celor naţionale) şi utilizarea mijloacelor paşnice în detrimentul forţei sau ameninţării cu forţa; – este aplicabilă puterilor nucleare şi sistemelor de alianţe ale acestora (sunt iniţiate negocieri pentru limitarea armamentelor clasice /nucleare şi adoptate politici de normalizare a relaţiilor dintre superputeri), precum şi entităţilor cu un grad de dezechilibru stat-naţiune accentuat (permite participarea acestora la procesele de identificare a soluţiilor de diminuare a dezechilibrului şi la implementarea măsurilor aferente).
Securitate prin cooperare	– gestionarea multilaterală a securităţii în cadrul organizaţiilor internaţionale sau a unor coaliţii;	- se bazează pe asociere în vederea atingerii unor valori comune (promovează identitatea transnaţională, fără a le nega pe cele naţionale); - are ca elemente definitorii integrarea politică ţi cea economică, având ca rezultat extinderea comunităţii statelor ce îşi asumă această valenţă a securităţii.

Tabel 2. Noile valenţe ale securităţii

Gestionarea integrată a securităţii (în cadrul complexelor regionale de securitate – grupuri de state caracterizate de un anumit grad de proximitate geografică şi interacţiune strategică sau interdependenţă legată de securitate[29]), se realizează de către comunităţi de securitate (ansamblul instituţiilor naţionale de securitate). Acestea acţionează pe o coordonată naţională (instituţiile statului gestionează integrat apărarea[30], ordinea publică şi siguranţa naţională), plecând de la un scop comun – pacea, având ca obiectiv starea de securitate) şi internaţională (gestionarea multilaterală a securităţii, prin cooperare în cadrul organizaţiilor internaţionale sau coaliţiilor).

1.4. Sistemul strategic într-un stat de drept

1.4.1. Conţinutul şi funcţiile unei strategii

Iniţial, raportându-se exclusiv la dimensiunea militară, strategiile s-au extins către principalele domenii ale vieţii sociale şi s-au perfecţionat sistematic datorită determinărilor din partea procesului de realizare a politicilor naţionale, devenind instrumente de conducere a entităţilor statale.

[29] Miller, Benjamin, *State, Naţiuni şi Mari Puteri*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2010, Iaşi, p. 43.
[30] *Strategia Naţională de Apărare*, Bucureşti, 2010, p. 5.

Conţinutul unei strategii se înscrie pe *două paliere*[31].

Primul, *teoretic,* clarifică problemele conducerii strategice în domeniul de aplicabilitate, stipulează modalităţile de întrebuinţare a surselor şi resurselor, a mijloacelor şi fundamentează principiile, normele şi procedurile de pregătire şi realizare a acţiunilor prevăzute de strategie.

Al doilea palier, *practic-aplicativ,* direcţionează activităţile destinate pregătirii structurilor cu rol în implementarea strategiei şi, ulterior, conduce nemijlocit acţiunile strategice.

Rolul strategiilor este unul conducător (orientează şi direcţionează procesele de realizare a politicilor statale), manifestându-se în sfera conducerii strategice (structura de conducere de cel mai înalt rang din domeniul respectiv) care înglobează elemente de decizie (opţiuni), de planificare (elaborarea de planuri) şi acţionale (înfăptuirea deciziei)[32].

Locul strategiilor într-un stat ori într-o coaliţie concordă tipologiei lor în ceea ce priveşte domeniul de aplicabilitate, respectiv: central (strategia de securitate – extinsă, cu cea mai largă sferă de aplicabilitate); principal (strategia program – integratoare, aferentă actului de guvernare în ansamblul său, politica statală şi strategia sectorială – se raportează la un anumit domeniu, precum cel economic, social, protecţia mediului, apărare naţională, ordine publică, siguranţă naţională etc.) şi secundar (strategia de caz – specifică unei situaţii particulare sectoriale etc.).

Un stat dispune de mai multe strategii (ansamblul acestora îl vom denumi sistem strategic), fiecare cu propriile specificităţi (scopuri, mijloace, modalităţi de acţiune etc.) ce le conferă o identitate proprie.

Se delimitează *sistemul strategic global* ca fiind ansamblul strategiilor cu impact la nivel internaţional (caracteristic marilor puteri).

Sistemul strategic naţional ori multiplu este specific puterilor medii şi coaliţiilor, fără a atinge gradul de complexitate al unui ansamblu strategic global.

El este expresia implementării propriilor componente, delimitându-se trei ***coordonate****:*

a) *actul de guvernare* în ansamblul său (strategia program), ale cărei obiective se obţin prin translatarea celor de securitate (strategia extinsă vehiculând potenţiale, şi nu forţe ori mijloace);

b) *sectoriale nemilitare* (se raportează la domenii precum cel economic, social, protecţia mediului etc.);

c) *sectoriale militare* (ordine publică, apărare şi siguranţă naţională).

Funcţiile strategiilor[33] sunt definite de natura aportului acestora (cognitiv, predictiv şi organizatorico-aplicativ) în cadrul proiectării, creării şi întrebuinţării structurilor organizaţionale strategice.

Exercitarea funcţiilor are ca efect materializarea contribuţiei, respectiv eficientizarea cantitativă, calitativă şi structurală a procesului de îndeplinire a obiectivelor strategice.

---

[31] Onişor, Constantin, *Teoria strategiei militare*, Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999, p. 29.
[32] Ibid., p. 41.
[33] Onişor, Constantin, *Teoria strategiei militare*, Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999, pp. 30-31.

Funcţie	Contribuţie
Cognitivă	– perfecţionarea conţinutului teoretic; – studierea legităţilor care acţionează în sfera de aplicabilitate strategică (extinsă, politică, economică, socială, protecţia mediului, ordine publică, apărare şi siguranţă naţională etc.); – identificarea parametrilor cu impact în aplicarea strategiei (inclusiv cei specifici altor domenii), a efectelor şi mutaţiilor induse acesteia.
Predictivă	– identificarea noilor parametri ai proceselor din domeniul de aplicabilitate (nivel micro); – stabilirea dinamicii fenomenelor din sfera de aplicabilitate strategică (nivel macro).
Organizatorico-aplicativă	– eficientizarea modalităţilor de pregătire, declanşare şi desfăşurare a activităţilor specifice domeniului de aplicabilitate strategică; – perfecţionarea conducerii strategice.

Tabel 3. Funcţiile strategiei

Concomitent, vor fi relevate noi direcţii de aprofundare, acele coordonate prioritare pe care să fie axate preocupările strategice în ceea ce priveşte cunoaşterea domeniului de aplicabilitate.

Funcţie	Direcţii de aprofundare
Cognitivă	– *coordonarea generală* a organizării şi pregătirii structurilor strategice, sens în care se va avea în vedere: ⇨ cadrul legislativ, concepţiile generale, planurile de ansamblu şi măsurile de corecţie necesare (elemente de fond); ⇨ crearea structurilor organizaţionale şi asigurarea parametrilor necesari funcţionării lor (elemente de formă). – *specializarea profesională*, prin: orientarea activităţilor teoretice şi practice de pregătire a factorilor de conducere, respectiv de formare perfecţionare a personalului.
Predictivă	– determinarea trăsăturilor şi fizionomiei proceselor prognozate (factori promotori, condiţii de manifestare, scop, obiective, surse şi resurse, forţe şi mijloace, principii, norme şi procedee de acţiune).
Organizatorico-aplicativă	– conducerea strategică în domeniile de aplicabilitate (planul de activitate generală, planuri de acţiune – scenarii, ipoteze – şi planuri de întrebuinţare a forţelor, organizarea şi funcţionarea conducerii strategice).

Tabel 4. Direcţii de aprofundare a domeniului de aplicabilitate strategică

Strategia reprezintă instrumentul prin care conducerea statului stabileşte modul de utilizare a structurilor organizaţionale strategice pentru îndeplinirea politicilor statului (la pace şi în situaţii complexe – criză, război) şi arta de a conduce acţiunea acestora pentru atingerea scopurilor strategice (de securitate, program şi sectoriale, cele din urmă având o componentă politică, militară ori politico-militară, cu diferite ordine de mărime).

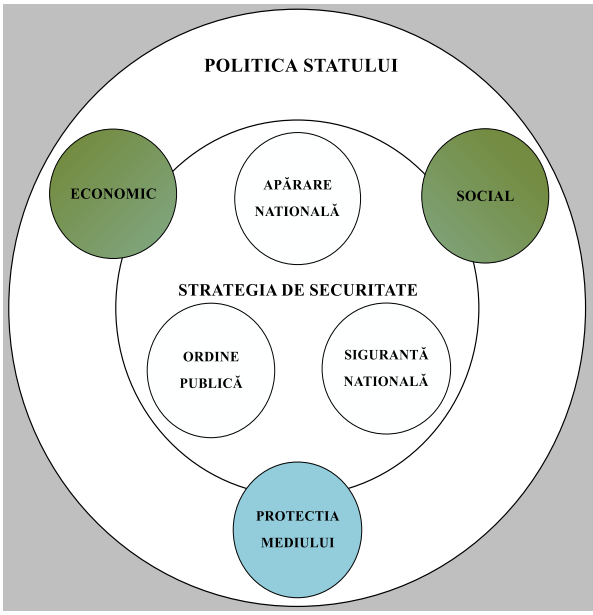

Denumire	Tip	Loc	Strategii de caz
Strategia de securitate	extinsă	central	-
Strategia program	integratoare	principal	-
Strategia apărării nationale	sectorială	principal	- strategia războiului; - strategia luptei armate;
Strategia de ordine publică	sectorială	principal	- strategia de gestionare a crizelor sistemice; - strategia de gestionare a conflictelor armate;
Strategia siguranței nationale	sectorială	principal	- strategia de informatii;
Strategia economică	sectorială	principal	- strategia industrială; - strategia energetică; - strategia mediului de afaceri;
Strategia socială	sectorială	principal	- strategia sănătătii; - strategia educatiei; - strategia fortei de muncă;
Strategia de protectie a mediului	sectorială	principal	- strategia infrastructurii de mediu si gospodăririi apelor; - strategia în silvicultură.

Fig. 10. Tipuri de strategii

1.4.2. Inter-condiţionări în sistemul strategic naţional

Condiţiile geopolitice actuale exercită constrângeri asupra strategiilor, modificându-le conţinutul pentru a determina racordarea lor la realitate, prin conferirea unui caracter integrator (precum cel al strategiilor extinsă şi program) ori complementar (caracteristic strategiilor sectoriale şi de caz).

Raportat la o singură strategie, dinamica elementelor interne şi externe ale domeniului de aplicabilitate şi a celor cu incidenţă asupra acestuia impun, într-o primă etapă - prin exercitarea funcţiei cognitive şi a celei predictive – modificarea concepţiei strategice (ansamblul de idei privind realizarea obiectivelor), cu efect imediat.

Ulterior, vor fi întreprinse noi demersuri strategice ce necesită la rândul lor o fundamentare teoretică şi practic-aplicativă (prin reiterarea celor trei funcţii ale strategiei), care va include o perioadă necesară dezvoltării structurilor organizaţionale şi definitivării punerii lor în aplicare, sens în care se va înregistra o anumită temporizare faţă de prima etapă.

Este de dorit o relaţie de echilibru între concepţia strategică şi potenţialul necesar aplicării strategiei (structuri organizaţionale dedicate), iar decalajul temporal în ceea ce priveşte momentele realizării acestora constituie un factor de dezechilibru (de risc).

Dacă perturbările induse pot atinge nivelul care să afecteze obiectivele strategiei, se va proceda la reevaluarea concepţiei strategice. Aceasta va fi în acord cu politicile entităţii statale şi va avea în vedere alinierea strategiilor la realitate prin echilibrarea cerinţelor strategice şi posibilităţilor organizaţionale.

Într-o entitate statală, ca urmare a raporturilor de condiţionare între strategii şi între politici şi strategii, conţinutul celor din urmă dobândeşte anumite particularităţi.

Condiţionările strategiei de securitate (extinsă) asupra actului de guvernare, ale strategiei program în raport cu cele sectoriale (caracteristice domeniilor de aplicabilitate), respectiv a celor sectoriale faţă de strategiile de caz relevă şi impune ca element de legătură între toate acestea obiectivele strategice (transpuse în planul securităţii, politic, în cele sectoriale şi de caz).

Îndeplinirea obiectivelor din plan politic este condiţionată de obiectivele strategiei de securitate (care transcende schimbările democratice) şi de realizarea celor sectoriale (la rândul lor, definite şi determinate de materializarea obiectivelor strategiilor de caz). Astfel, politica dobândeşte tot mai multe valenţe strategice (impuse de strategia de securitate şi asumate la nivel sectorial), concomitent fiind impregnate politic procesele de îndeplinire a strategiilor sectoriale.

Strategia de securitate asigură integrarea pe termen lung a strategiilor program, sectoriale şi de caz, iar guvernarea pe ansamblu realizează integrarea strategiilor sectoriale şi de caz pe termen scurt şi mediu. Pe fondul dublei integrări, se relevă necesitatea:

– armonizării obiectivelor strategice program /sectoriale /de caz cu cele de securitate;

– corelării planurilor strategice de acţiuni elaborate pe fiecare domeniu de aplicabilitate (în ceea ce priveşte coordonarea activităţilor generale, acţiunilor specifice, întrebuinţării forţelor);

– sincronizării tuturor palierelor de conducere strategică.

1.4.3. Determinările strategiei de securitate (extinse) în sistemul strategic naţional

Strategia de securitate condiţionează şi dirijează strategiile sectoriale, implicit şi pe cele de caz (procese având ca releu intermediar – politica statală în ansamblu), în sensul adaptării şi perfecţionării conţinutului acestora.

a. Condiţionarea conţinutului strategiilor sectoriale

Rolul diriguitor al strategiei extinse se manifestă sub forma unor condiţionări multiple în dezvoltarea şi implementarea strategiilor sectoriale.

Utilizarea conceptului de securitate naţională – ce reprezintă concepţia fundamentală a statului privind materializarea propriilor interese în plan intern şi extern, imprimă strategiilor sectoriale caracterul specific naţional.

O primă condiţionare generată de elementele strategiei extinse se manifestă asupra laturilor teoretice ale strategiilor sectoriale.

Transpunerea problemelor palierului teoretic al strategiei extinse pe coordonatele teoretice integrate – iniţial, pe cea aferentă strategiei program, ulterior pe a celor sectoriale, are ca efect îmbogăţirea şi diversificarea componentelor acestora (concordant rolului esenţial şi importanţei lor în cadrul teoretic general al conducerii strategice a entităţii statale).

Problemele strategiei de securitate condiţionează şi laturile practic-aplicative ale strategiilor sectoriale. Astfel, elementele structurale ale celor din urmă se individualizează, creşte ponderea importanţei lor în realizarea obiectivelor strategiei extinse, precum şi eficienţa acţiunile strategice sectoriale (ca urmare a coerenţei asigurate de strategia program – corelat strategiei extinse – în ceea ce priveşte elaborarea, pregătirea şi execuţia acestora).

b. Direcţionarea strategiilor sectoriale

Direcţionarea strategiilor sectoriale de către strategia de securitate se manifestă sub forma dirijării acestora de către politica entităţii statale în ansamblu (concordant, de regulă, strategiei extinse).

Se delimitează două aspecte principale:

- primul evidenţiază *efectele strategiei de securitate* (conţinutul acesteia este asumat în politica entităţii statale şi transcende schimbările democratice) asupra elementelor strategiilor sectoriale;
- al doilea derivă din *particularităţile situaţiilor* – pace şi situaţii complexe – în care se derulează acţiuni strategice pentru prezervarea securităţii (pace), gestionarea conflictualităţii (criză) şi instaurarea păcii (război), care, în subsidiar, să aibă ca rezultat îndeplinirea obiectivelor strategice sectoriale (în fapt, transpuneri ale obiectivelor strategiei program).

Raportându-ne la interferenţele dintre domeniile de aplicabilitate, se delimitează în sistemul strategic naţional (multiplu) următoarele paliere:

⇨ integrare strategică extinsă – caracteristic strategiei de securitate (termen lung);

⇨ integrare strategică secundară – propriu strategiei program – politica statului în ansamblu /actul de guvernare (termen scurt şi mediu);

⇨ nivel strategic particular – specific strategiilor sectoriale (de caz).

Pe fiecare palier, strategiile se stratifică corespunzător organelor strategice de conducere care concep, organizează, planifică şi desfăşoară acţiuni de anvergură şi importanţă deosebită.

1.4.4. Modelul implementării unei strategii

Într-o entitate statală, conducerea strategică se raportează la domeniul de aplicabilitate a strategiei respective şi include:

a. sistemul structurilor de conducere de cel mai înalt nivel (poate fi de natură politică, militară ori politico-militară);

Acesta va avea particularităţi specifice strategiei în cauză (extinsă, program, sectorială, de caz) şi apreciem – prin raportarea la sfera conducerii strategice (ce înglobează elemente de opţiune, de elaborare planuri şi de înfăptuire a deciziei) – că va fi alcătuit din următoarele ***structuri colective***:

⇨ palier de decizie

– *autorităţile publice* cu atribuţii în domeniul de aplicabilitate strategică A.P. (dintre acestea, una este desemnată responsabilă A.P.R.) şi cea situată ierarhic superior faţă de acestea (instituţia şefului statului – I.S.S., sau al guvernului – I.S.G.);

⇨ palier acţional

– *structuri executive* din subordinea entităţilor situate pe palierul de decizie strategică ce asigură, în ansamblul lor, derularea acţiunilor strategice (Centre Operaţionale de Acţiune Strategică – C.O.A.S.);

– dintre acestea, componenta executivă din subordinea autorităţii publice responsabile (Autoritatea Naţională de Coordonare a Acţiunilor Strategice – A.N.C.A.S.) va asigura şi coordonarea unitară şi permanentă a acţiunilor strategice (derulate de C.O.A.S.);

– în subordinea instituţiei şefului statului ori al guvernului nu vor funcţiona structuri executive (care să fie racordate la A.N.C.A.S.);

⇨ palier de planificare

– *organisme de planificare* (Centre de Planificare a Acţiunilor Strategice – C.P.A.S.) ce asigură, în ansamblul lor, planificarea acţiunilor strategice şi care se subordonează componentelor situate pe palierul de decizie (instituţia prezidenţială sau a şefului guvernului, autorităţile publice cu atribuţii în domeniul de aplicabilitate strategică);

– dintre acestea, componenta din subordinea autorităţii publice responsabile *(Autoritatea Naţională de Planificare a Acţiunilor Strategice – A.N.P.A.S.)* va asigura planificarea, de manieră integrată, în cadrul acţiunilor strategice;

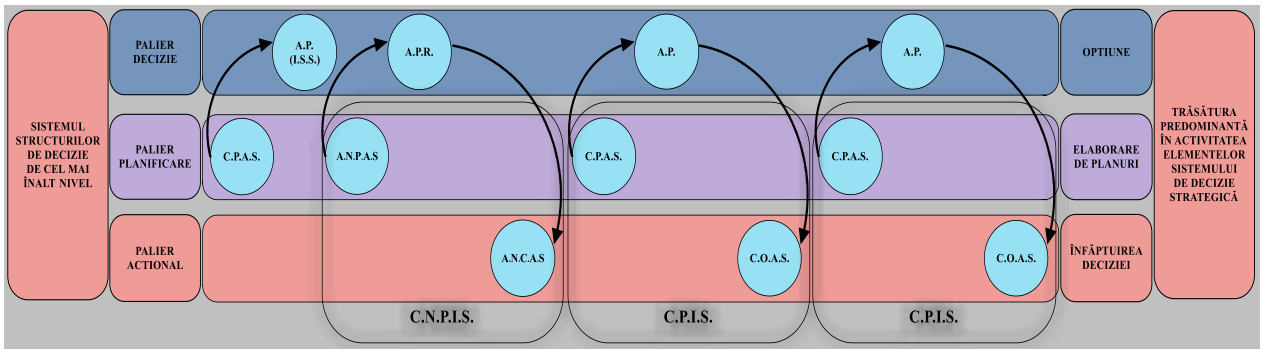

Fig. 11. Modelul implementării unei strategii

b. info-decizia strategică (constă în ansamblul de activităţi specifice atributelor conducerii derulate de componentele sistemului – previziune, planificare, organizare, comandă, coordonare şi control; asigură pregătirea şi desfăşurarea acţiunilor de mare amploare prin care este îndeplinit scopul strategic).

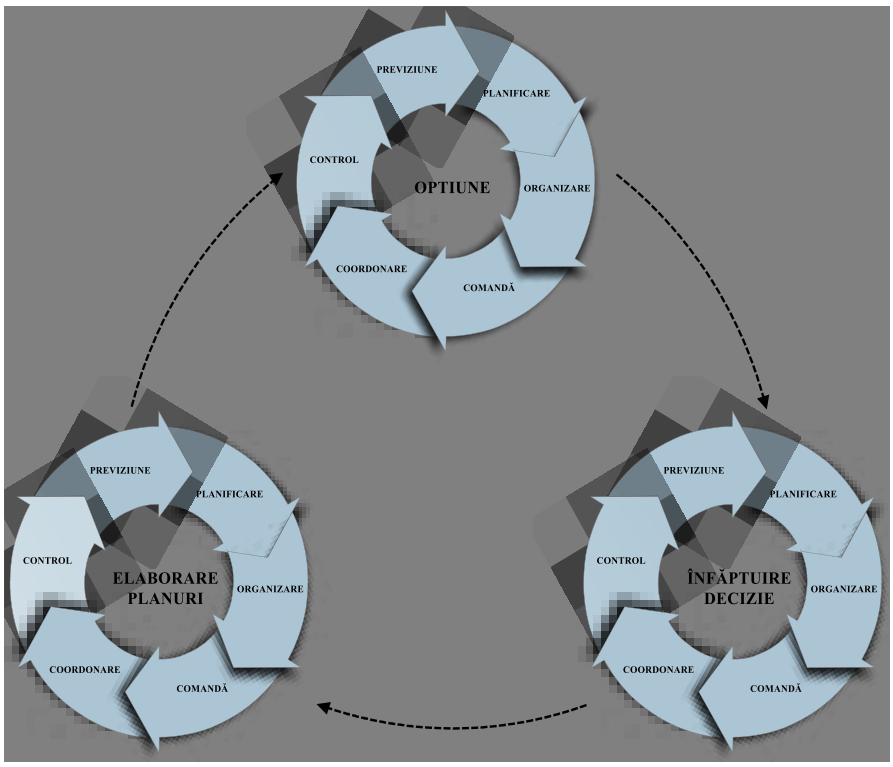

Fig. 12. Elemente ale modelului de implementare a unei strategii

Această perspectivă derivă din viziunea identificată în literatura de specialitate[34] potrivit căreia conducerea strategică într-o entitate statală include sistemul de conducere de cel mai înalt nivel, un ansamblu de activităţi specifice atributelor conducerii şi principalele decizii necesare îndeplinirii scopului strategic, prin fuziunea ultimelor două repere (ce reprezintă, în accepţiunea noastră, info-decizia strategică).

Totodată, se relevă drept atribute ale conducerii:

⇨ *previziunea* – determinarea evoluţiei probabile a stării de fapt şi implicaţiile acesteia asupra implementării strategiei;

⇨ *planificarea activităţii de conducere* (pregătirea deciziei, analiza situaţiilor strategice, transmiterea directivelor etc.), a acţiunilor de ansamblu pentru atingerea succesivă a scopurilor şi obiectivelor propuse (inclusiv întrebuinţarea forţelor şi mijloacelor), exploatării rezultatelor intermediare (pe variante de acţiune şi pe etape, nu în detaliu);

⇨ *organizarea* – asigurarea funcţionalităţii sistemului structurilor de decizie strategică şi a info-deciziei (în detaliu);

⇨ *comanda* – face trecerea de la faza de concepţie şi pregătire a acţiunilor strategice la cea de execuţie a acestora;

⇨ *coordonarea* – direcţionarea, conjugarea şi armonizarea activităţilor în curs de pregătire şi pe timpul executării lor, pentru desfăşurarea într-o concepţie unitară a acţiunilor strategice;

⇨ *controlul* – verificarea îndeplinirii deciziilor şi corectarea modului de realizare a acestora.

[34] Onişor, Constantin, *Teoria strategiei militare*, Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999, pp.441-450.